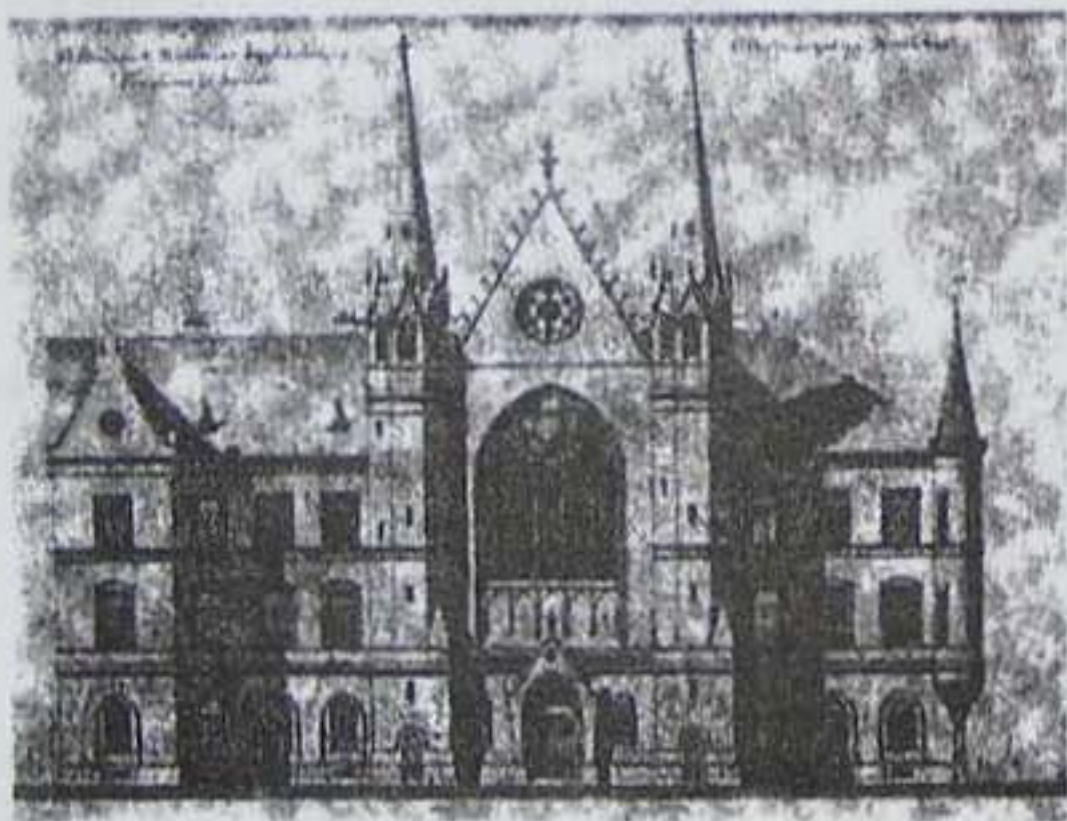

UNITÁRIUS ÉLET

53. ÉVFOLYAM 6. SZÁM
1999. NOVEMBER-DECEMBER

Kéthavonta megjelenő folyóirat

Magyarországi templomaink

Nagy Ignác utca
Pecz Samu I. sz. tervének eredeti homlokzati rajza

A TARTALOMBÓL

Ajándékozók és ajándékozottak

Advent Anno Domini 1999.

Válaszd az életet!

Unitárius erkölcsi tanulmányok

Dávid Ferenc emléke

Az elmúlás dicsérete

Lássunk világosan és beszéljünk igazat!

Unitárius elődeinkről

(Szentábrahámi Lombard Mihály)

*Minden kedves olvasónknak
áldott karácsonyi ünnepeket kívánunk!*

Köszönet

Köszönetet mondunk azon híveinknek és olvasóinknak, akik befizetéssel és adományaikkal lehetővé tették lapunk további megjelentetését.

Áraink – egyházunk szerény anyagi helyzete ellenére – továbbra is változatlanok maradnak. A 20. század végén, szekularizálódó világunkban, még nagyobb szükség van az egyház és hívei közti kapcsolat fenntartására, és sokak számára ezt egyedül az Unitárius Élet jelenti.

Várjuk együtt bizalommal a millenniumi esztendőt, erősödjünk meg hitünkben, szeretetünkben, és úgy kívánjunk egymásnak egy valóban békés, szeretetteljes karácsonyt.

Szerk.

A Heltai Gáspár könyvesbolt kínálatából

Kriza János: Székely népmesék

Kányádi Sándor: Szitakötő tánca

Móricz Zsigmond: Állatmesék

Móra Ferenc: Mondák és mesék

Benedek Elek: Piros mesekönyv

Wass Albert: Erdők könyve

Wass Albert: Tavak könyve

Marék Veronika: Kippkopp a hóban

Marék Veronika: Kippkopp karácsonya

Benedek Elek olvasókönyv

Jókai olvasókönyv

Mikszáth olvasókönyv

Krúdy olvasókönyv

A honfoglalás és az államalapítás olvasókönyve

Mátyás és a török kor olvasókönyve

Andersen: A vadhatyúk és más mesék

Olvassuk együtt a Bibliát hétről-hétre!

„Ime, az Isten sátora az emberekkel van,
és Ő velük fog lakni.”
Jelenések könyve 21;3

november 1–7.

Ám. 9; 11–15

november 8–14.

Abd. 17–21

november 15–21.

Mik. 4; 1–8

november 22–28.

Zak. 9; 9–17

november 29–december 5.

Mal. 3; 22–24

december 6–12.

Lk. 1; 26–38

december 13–19.

Gal. 4; 4–7

december 20–26.

Lk. 2; 1–20

december 27–31.

Jel. 21; 1–6

Unitárius vallási műsorok 2000-ben a médiában

Magyar Televízió – 1-es csatorna

„Örömhír” c. műsor
március 12., vasárnap 15.10
augusztus 27., vasárnap 15.10
december 17., vasárnap 15.10

„Jó reggelt adj Istenem!”
c. gyermekműsor

március 25., szombat 8.00
április 1., szombat 8.00
április 8., szombat 8.00
április 15., szombat 8.00

**Tervezett műsorok
pontos adásidő nélkül**
Bemutatjuk az Unitárius Életet

Emlékezés Dávid Ferenc
születésének 480. évfordulójára
Millenniumi ünnepségek
– 1568. évi tordai országgyűlés
(május 17–18., Kolozsvár, Torda)
– Unitárius Világtalálkozó
(augusztus 12., Szejke-Fürdő)
– Zsinati Főtanács
(október, Kolozsvár)

Magyar Rádió – Kossuth adó

Istentisztelet-közvetítés
április 16., vasárnap 10.00
(Virágvasárnap)
szeptember 24., vasárnap 10.00
(Őszi hálaadás)

„Egy az Isten” c. félóra
január 28., péntek 13.30
február 25., péntek 13.30
március 31., péntek 13.30
május 26., péntek 13.30
június 30., péntek 13.30
július 28., péntek 13.30
augusztus 25., péntek 13.30
október 27., péntek 13.30
november 24., péntek 13.30
december 29., péntek 13.30

Lapzárta minden páros hó 15-én van. A később beérkezett írással szerkesztőségünk csak a következő hó lapzártáig tud foglalkozni. Kérjük ezt a beküldendő írásoknál figyelembe venni.

Ellenkező esetben a szerkesztési és nyomdai munkák elhúzódhatnak és késhet a lap megjelenése.

A szerk.

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:
Bencze Franciska

Rovatvezetők:
Kászoni József
(hazai és határon túli kultúra),
Kelemen Miklós
(egyháztörténet),
Rázmány Csaba
(hazai egyházi tudósítások),
Dr. Somogyi László
(Teológiai Műhely)

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
V., Nagy Ignác utca 2–4. Budapest, 1055.
Telefon/fax: 311-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.
Előfizethető:

egyházi központunkban, a lelkesi irodákban,
vagy egyházi csekken, Unitárius Élet jeligével.

Évi előfizetési díj: 1200,- Ft

Egyes szám ára 200,- Ft

Megjelenik kéthavonta.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Felelős kiadó:
Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Készült a Cerberus Kft. gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.
Tel.: 332-3511)

Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272

Ajándékozók és ajándékozottak

*„Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örökélete legyen.”
(Jn 3,16)*

János evangéliumának harmadik részéből idézett bibliai szavak jelentik a keresztény teológia lényegét, mondhatnánk úgy is: summázzák mindazt, ami a keresztény teológia „sava, borsá”, esszenciája, mind benne van e rövid versben. Mint unitárius, teológiai értelemben nem tudom elfogadni ennek a tanítását, de emocionális értelemben nagyon kedves számomra ez a közismert János-i idézet.

Nem véletlen, hogy unitárius lelkészek nem igazán használják a fenti igét homília megírásának alapgondolatául. Megnéztem az utóbbi harminc évre visszamenően különböző unitárius kiadványokat, főleg olyanokat, melyek egyház szertartástani dolgozatokat közölnek, és egyetlen beszéd sem épült ezek közül a fenti alapgondolatra.

A hagyományos kereszténység és a radikális reformáció, ezen belül is az unitárius vallás közötti lényegbeli különbség, többek között, a következő:

– Pál apostolnak az ember természetéről alkotott véleménye, Krisztuséval ellentétben, mélyen pesszimista. Az unitárius felfogás megegyezik a Jézuséval.

– Nézete szerint az ember bűnös, képtelen Isten tiszteletére, potenciálisan kárhozott, és Krisztus vezeklő halálának megmentő kegyelme nélkül elveszett. Unitárius értelemben az ember képes saját üdvössége munkálására.

– Az embernek elengedhetetlenül szükséges Krisztus áldozatának vére ahhoz, hogy bűneitől megtisztuljon. Ezzel ellentétben az unitáriusok nem tanítják az eredendő bűnt.

– Isten egyszülött Fiát áldozza fel az emberiség bűnéért, hogy aki hisz benne el ne vesszen, hanem örökélete legyen.

Erre utalnak azok a bibliai szavak, melyeket a János evangéliumából idéztem.

A továbbiakban egy dologra szeretnék kitérni a fenti idézetre vonatkozóan: ebben tetten érhetjük, többek között, Istennek szándékát az ajándékozással kapcsolatban. Mivel karácsonykor, szinte kivétel nélkül, mindannyian ajándékozók és ajándékozottak is vagyunk egy személyben, nem árt az ajándékozás milyenségével, más szóval: értékével tisztába lennünk. Mert nem igaz az, hogy az ajándékozásban csak a gesztus a fontos, az ajándék maga nem lényeges.

Ebben a János-i idézetben benne van „Az ajándékozás arany szabálya” is. Isten, akitől az ajándékozás ötlete ered, ügyelt és ügyel arra, hogy mindig a legjobbat adja, nyújtsa teremtményeinek. Legjobb Fiát, legszeretettebb Gyermekeit adja nekünk minden karácsonyban, hogy higgyünk benne, mely által Isten megajándékoz bennünket az örökélet ajándékával. Tehát Ő mindig a legjobbat, a legtökéletesebbet adja, küldi. A napkeleti bölcsek sem ízléstelen cse-

csebecsékekkel érkeznek. Az angyalok hozta örömhír nem arról szól, hogy valahol szezonvégi kiárulás van. (Még az öreg Mikulás is kétszer ellenőrzi listáját, mielőtt útra kel.)

Nagy gond, mindannyiunk nagy gondja az, hogy a karácsony előtti időszakban mit vásároljunk szeretteinknek. Főleg akkor jelent ez igazán nehézséget, ha nem szentelünk kellő időt arra, hogy átgondoljuk, mit vásároljunk abból az óriási kínálatból, mellyel az adventi időszakban a kereskedelem elhalmoz bennünket. Ha nem vagyunk kellőképpen éberek, ha nem vigyázunk a részletekre, akkor pontosan annak a csapdájába, kelepcéjébe esünk, amittől leginkább szeretnénk volna szabadulni.

En negyvenéves korom óta pontosan tudom, mit szeretnék kapni karácsonyra. Felhúzható játékokat, olyanokat, amik zajt csapnak, körbe-körbe járnak és mulatságos dolgokat művelnek, természetesen elem nélkül. És itt gyer-

mekkorom régi bádoggobjára is gondolok, melynek nagyon tudtam örvendeni egykoron. Amikor erről beszélek családom tagjainak, nem igazán hisznek nekem, pedig tényleg ilyeneket szeretnék.

De ha jól belegondolok, ez azért nem a teljes igazság, mert azért öröme és egyszerűsége, boldogsága, fantáziája, zajra, angyalokra, csodákra, meglepetésre, ártatlanságra, varázslatra vágyom.

Erről nehezen tudok beszélni, de amit tényleg

nagyon és igazán szeretnék karácsonyra, az a következő:

- szeretnék egy órára újból öt éves lenni,
- szeretnék sokat sírni és nevetni,
- szeretném, ha még egyszer valaki felvenne, karjában álomba ringatna és ágyamba vinne.

Tudom mit szeretnék leginkább karácsony alkalmával: szeretném visszakapni gyermekkoromat.

Azt is tudom, hogy ezt a kérésemet senki nem fogja teljesíteni, de ha nagyon igyekszem, talán legalább az emlékével meg tudom ajándékozni magamat.

Tudom, hogy ennek nincs sok értelme. De karácsonykor nem is az értelemről van szó igazán. Egy régi, távoli világ gyermekéről van szó, és a ma gyermekéről, gyermekeiről szól a karácsony, a bennem és benned lakozóról, aki ott áll szívünk kapujában, és várja, hogy csoda történjék. Kisgyerek, akinek gondolkodásmódja egyszerű, nem gyakorlatias és nem józan, akinek lételeme az öröm. Kisgyerek, aki képtelen megérteni az afféle ajándékokat, mint zoknik, edényfogó kesztyűk, zsebkendők.

A karácsonyi „Arany szabály” igaz! Ezért vigyázzunk mit ajándékozunk karácsonykor. Isten ügyelt egykoron a részletekre, vigyázzunk mi is.

Kászoni József

Fra Angelico: Királyok imádása (részlet)

János evangéliuma

Ravasz Lászlónak

Összehajolnak Máté, Márk, Lukács,
És összedugják tündöklő fejük
Bölcső körül, mint a háromkirályok,
Rájok a Gyermekek glóriája süt.
A gyermeké, ki rejtelmesen bár
S természetfölöttin fogantatott:
De fogantatott mégis, született
S emberi lényként, tehetetlenül,
Babusgatásra várón ott piheg.
A gyermek, a nő örök anya-álma,
Szív-alatti sötétből kicsírázott

Rongyba, pólyába s egy istálló-lámpa
Sugárkörébe. Bús állati pára
Lebeg körötte: a föld gőz-köre.
A dicsfény e bús köddel küszködik.
Angyal-ének, csillagfény, pásztorok
S induló végtelen karácsonyok,
Vad világban végtelen örömök
Lobognak, zengnek – mégis köd a köd.
S mindez olyan nyomorúan emberi
S még az angyalok Jóakarata,
Még az is emberi és mostoha.

Leonardo da Vinci: Háromkirályok

De János messze áll és egyedül.
Nem tud gyermekről és nem tud anyáról,
Nem születésről, nem fogantatásról,
Csillag, csecsemő, angyalok kara,
Jászol, jászol-szag, – József, Mária,
Rongy és pólya, királyok, pásztorok,
Induló végtelen karácsonyok:
Nem érdeklik – vagy mint rostán a szem
Kihull az ő külön történetéből,
Kihull mindez, és minden idegen,
Apró, földízü, emberi dolog.
Nagyobb, nagyobb, ó nagyobb a Titok!

János, evangélista, negyedik
Külön áll, világvégén valahol,
Vagy világ-kezdetén, vad szikla-völgyben
S a fénytelen örvény fölé hajol.
És megfeszül a lénye, mint az íj,
Feszül némán a mélységek fölé,
Míg lényéből a szikla-szó kipattan
S körülrobajlik a zord katlanokban
Visszhangosan, eget-földet-verőn,
Hogy megrendül a Mindenség szíve:
Kezdetben vala az ige.
S az Ige testté lőn.

1939

Advent Anno Domini 1999.

*„És amikor meglátták a csillagot,
igen nagy örömmel örvendezének.”
Mt. 2, 10.*

Az advent szó a latin „adventus”-ból származik. Valaminek az eljövételét, megérkezését, bekövetkezését jelenti. Eljön és bekövetkezik, mint minden évben, Jézus születése óta a karácsony a maga misztériumával. És beköszönt a 2000. esztendő, amely nagy fordulat életünkben, hiszen elhagyjuk az 1900-as éveket – amelybe mindnyájan beleszülettünk – továtúnik végérvényesen.

Álljunk meg itt egy kicsit, és vessünk számot magunkkal, mit jelent vagy mit kellene, hogy jelentsen nekünk advent. Értjük-e valóban üzenetét? Átélik-e a várakozás örömteli izgalmát? Bizakodva várjuk-e az új évezredet, ahogy a napkeleti bölcsek várták a kis Jézus születését, vagy kétséggel és félelemmel tölt el minket az új, az ismeretlen jövő. A választ megkapjuk a kétezer éves adventi hagyományból. Karácsony táján van a téli napforduló ideje, amikor a sötét estéket és éjszakákat felváltja az egyre hosszabbodó nappali világosság. Az ember már az ősidőkben is várta és ünnepelte, mikor az eltűnő, aláhanyatló Nap után ismét megjelent a Fény. Nem véletlen, hogy a különböző népek mítoszaiban is mindig megjelenik az isteni gyermek, aki születésével elhozza a szebb, boldogabb világ reményét az embereknek.

Mit jelent nekünk, keresztényeknek advent? A napkeleti, avagy a káldeus bölcsek is várták a betlehemi csillag feltűnését, amely számukra a Megváltó születését jelezte. Azért tették meg a hosszú utat, mert a próféciák és az égi jelek egybehangzóan utaltak arra, hogy akkor és ott, Betlehemben születik meg a Messiás, aki az új világkorszak eljövételét jelenti. Boldog várakozással indultak el, és alázattal a szívükben hódoltak a kisdédnek az egyszerű bölcső előtt, mert tudták, hogy születésével új lehetőség adatott az emberiségnek.

A Názáreti Jézus megmutatta az utat Isten szeretetéhez, a szerető Istenhez. A karácsony előtti időszak, az advent lehetőséget ad számunkra, hogy lélekben megtisztulva és újjászületve átadjuk magunkat mi is a várakozás örömének. Tudjuk, a történelmi Jézus már megszületett, de a transzcendens Jézusnak minden évben újra kell születni, hogy lélekben mi is megújulhassunk. Befelé kell figyelni, hiszen a változás, a transzformáció lehetősége bennünk van, a szeretet misztériuma már a miénk. De vajon tudjuk-e, gyakoroljuk-e az igazi szeretetet, vagy csak beszélünk róla? Valódi-e az adventi várakozásunk, vagy csak megszokásból várjuk a karácsonyt?

Manapság, ebben a felbolydult világban, ahol az értékek is egyre inkább felcserélődnek, nagyobb szükségünk van az őszinte, tiszta, önzetlen szeretet gyakorlására, mint valaha. A huszadik század végén még mindig há-

borúk dúlnak, vallási köntösbe bújtatva. Ahol nem fizikai síkon megy a harc, ott egymás lelkébe taposva igyekszünk bizonyítani, hogy a miénk az egyedüli igaz vallás és hit. Most, amikor felértékelődött az anyagi jólét, a testi örömek, egyre többet akarunk. Már nem elég a saját tulajdonunk, irigykedünk, és ha úgy látjuk jónak, sárba taposunk, vagy megalázzunk másokat. Bezártuk szívünket, és gyanakvással fogadunk mindent és mindenkit, még a jó cselekedeteket is, mert nem hiszünk már magunknak, és a szeretet erejének sem. Valódi boldogságot adhat-e az önző anyagi gazdaság? Néha talán pillanatnyilag igen vagy legalábbis úgy érezzük. De mi az a pillanat az örökkévalósághoz képest? Mindannyian hallottunk már gazdagokról, akiket csak a pénzszerzés érdekel, és mégsem igazán boldogok, mert a lelkük szegény. Ismerünk és láttunk is már egyszerű embereket, akikből sugárzott felénk a szeretet.

Ha a szeretet irányítja életünket, ráérünk a rohanó világban is megállni, időt szakíthatunk egymásra. Nem csak a saját valódi vagy legtöbbször vélt bajainkkal törődünk, hanem odafigyelünk a többi emberre is. Segítünk a szenvedőn, hiszen néha elég egy jó szó, vagy egy ked-

ves mosoly is, ami mostanában annyira hiányzik belőlünk. Ha önzetlenül adunk szeretetet, kapunk is, és akkor megtörténhet az a csoda, hogy testi bajunk, vagy fizikai, lelki nyomorunk átértékelődik, sőt meg is szűnhet. De nemcsak a rokonainkat, barátainkat kell szeretni, hanem azokat is, akik valódi vagy vélt sérelmeket, fájdalmakat okoztak nekünk. Ez a legnagyobb lecke, amit újra és újra előről kell tanulnunk Pál apostol szavait idézve: „A szeretet hosszútűrő, kegyes, a szeretet nem irigykedik, a szeretet nem kérkedik, nem fuvalkodik fel. Nem cselekszik éktelenül, nem keresi a maga hasznát, nem gerjed haragra, nem rója fel a gonoszt”. Ez a fajta szere-

tet az, ami felmelegíti lelkünket, és képessé tesz arra, hogy általa legyőzzük önmagunkat és felülemelkedjünk emberi gyarlóságainkon és kishitűségünkön.

Advent van, gondoljunk még egyszer üzenetére. Szálljunk magunkba, tárjuk ki szívünket, és várjuk alázattal a lelkünk mélyén rejlő kisdéd megszületését. A születendő Fény nem a tied, nem az enyém, hanem az egész emberiségé. Tekintsünk bizalommal a következő évezred felé, mert az isteni szeretet csírája már bennünk van, csak ápolni és növesztetni kell. Rajtunk múlik, hogy gyermekeink, unokáink, milyen jövőt kapnak tőlünk és hogyan sáfárkodnak vele.

Várjunk tehát, és amikor meglátjuk a csillagot, együtt örvendezzünk.

Bencze Franciska

*„Uram, tégy engem békéd eszköze-
vé, hogy ahol gyűlölet lakik, oda sze-
retetet vigyek, ahol egyenlenség,
oda a megbocsátás szellemét, ahol té-
vedés, oda igazságot, ahol kétely, oda
hitet, ahol kétségbeesés, oda reményt,
ahol árnyék, oda fényt, ahol szomo-
rúság, oda örömet. Uram add, hogy
inkább én igyekezzem vigasztalni,
mint hogy vigaszra várjak, inkább én
törekedjem megértésre, mint hogy
szeretetet igényeljek. Mert önmagun-
kat elfeledve találjuk meg magun-
kat, és ha megbocsátunk, nekünk is
megbocsátanak, és ha meghalunk,
akkor ébredünk az örök életre.
Ámen”*

Assisi Szent Ferenc

Válaszd az életet!

Unitárius erkölcsi tanulmányok

II. ERKÖLCSI MEGÍTÉLÉSÜNK SZEMPONTJAI

A napjainkban jelentkező erkölcsi problémákat nem lehet általánosítani, és egységes mércével lemérni, de mégis, amikor erkölcsi mérlegelést és megítélést végzünk, néhány alapvető szempontra szükség van. Ezek közül megemlítjük a következőket, mint amelyek az adott erkölcsi problémák vizsgálatánál irányadók lehetnek a helyes értékelés felé:

- A felmerülő erkölcsi probléma mennyiben áll összhangban vagy mennyiben tér el Isten akaratától?

- A jézusi evangélium szellemével összhangban áll-e vagy nem?

- Igazodik-e az értelem követelményeinek, a hit szükségszerűségeinek és az érzelm mélységeinek megfelelő igazságokhoz vagy értékekhez.

- Mennyiben mond igent vagy nemet a tökéletesedés jézusi felhívásának (Mt 5, 48)?

- El kell ismernünk, hogy Isten teremtett világában az ember mellett sajátos értékekkel bírnak az élőlények és az élettelen dolgok is.

- A felelősséget egyetemessé és összefüggővé kell tenni Isten, ember és a világ iránt. Ma már nemcsak egyéni és közösségi felelősségről, hanem világfelelősségről is szólni kell.

- Figyelemmel kell lennünk arra, hogy erkölcsi megítélésünk ne csak leíró jellegű és normatív, hanem kreatív is legyen. A jézusi tanítás szellemével: „gyümölcsöinkről ismernek meg” bennünket egész életvitelünkben (Mt 7,20).

- Az erkölcs lényegében életvitel, életgyakorlat, élő valóság, személyes vagy közösségi bizonyosíték a jóról, az igazról és a szépről. Ebből adódik, hogy nem előírások, szabályok, örök érvényű normák megfogalmazása vagy erkölcsi buzdítások hangoztatása lehet a fő célunk, hanem az, hogy az ember életében jelenlevő, tapasztalható és megmozgatható erkölcsi erőt tudatosítsuk és mozgásba hozzuk (Mt 7,21).

- A tudományos kutatások nyomán felmerülő erkölcsi problémáknál a fő megítélési szempont nem az, hogy helyes-e vagy nem (mert ez tudományos kérdés), hanem az, hogy hogyan használják fel és minek a szolgálatába állítják az elért vagy vár-

ható eredményeket? A történelem igazolta, hogy minden hasznos felfedezéssel és találmánnyal vissza lehet élni, minden elért eredményből származhatnak potenciális veszélyek, azonban ezek nem jelenthetik a haladást, a kutatásokat, a fejlődés elutasítását vagy kizárását. A keresztény erkölcs területén nem ismétlődhetik meg a dogmatikai szempontokat mindenáron érvényesíteni akaró Galilei-szindróma.

- A szekularizáció világában meg kell tanulnunk nemcsak a mában élni, hanem együtt élni a jövővel is. A jövő pedig mindig a mával kezdődik. Nemcsak az a kérdés, hogy jól, helyesen cselekedtem-e, hanem az, hogy megtettem-e mindazt a jót, helyest, igazat és szépet, amelyre képes vagyok, mint Isten gyermeke? Nem azért kell jók legyünk, hogy ne tévedjünk, hibázzunk, vétkezzünk vagy bűnözzünk, hanem azért, mert csak a helyes életút vezethet közel Istenhez és embertársainkhoz, csak ezáltal „választhatjuk az életet” minden körülmények között (5 Móz 30,19; Mt 7,13–14).

- Az unitárius keresztény etika megítélése és elkötelezettsége napjaink erkölcsi kérdései iránt abban a felismerésben és meggyőződésben gyökerezik, hogy Isten szeret bennünket. Isten jóra való képességekkel áldott meg minket: gyermekeket. Isten, a mi Atyánk elleni árulás, hűtlenség, bűn lenne, ha visszaélnénk megbízatásunkkal. Ez a meggyőződés különbözteti meg a mi erkölcsi szemléletünket minden más dogmatikus, normaszemléletű erkölcsiségtől.

- A mi hivatásunk az élet tartalmasabbá tételé. Ebben a törekvésben sohasem lehet megállás, megelégedés, habozás vagy „kényszerpihenő”, mert sohasem lehetünk olyan jók, hogy még jobbak ne lehetnénk, és nem lehetünk olyan helyesek ítéletünkben, hogy az mindenható lenne, és nem lehet olyan szeretetünk, hogy az még ne mélyülhetne, erősödhetne.

- A jót nem elég mérlegelni vagy választani, tenni kell megvalósulásáért (Mt 7,21). A megvalósítás mindig az Én-nel kezdődik. Ez az erkölcs követelménye. „Etika azáltal jön létre, hogy végiggondolom a világigenlést, amely életakaratomban az életigenléssel természetesen adva van, s megpróbálom ezt megvalósítani”.

Dr. Rezi Elek

„A boldogságot csak az bírja el, aki elosztja. A fény csak abban válik áldássá, aki másnak is ad belőle. Most, amikor elküldtek, az útra bocsátó hatalom így szólt: Rád bízok minden embert külön, kivétel nélkül mindenkit, segíts adj enni, adj ruhát, mindenkire vigyázz úgy, mint magadra, és ne hagyd a sötétségbe elmerülni. Amit szerzel, amit elérsz, amit tudsz, amit átélsz, osszad meg. Az egész világ a tiéd. Szabad vagy a kövektől az éterig. Ismerd meg, hódítsd meg, senki sem tiltja, de jaj neked, ha magadnak tartod. Elbocsátalak téged is, mint mindenkit, felelős vagy minden emberért, aki veled él, s el kell számolnod minden fillérrel, amit magadra költesz, minden örömmel, amit magadba zártál, s minden boldog pillanattal, amit magadnak tartottál meg. Most eredj és élj, mert a világ a tiéd!”

Hamvas Béla

Dávid Ferenc emléke

Néhány napja még a temetőket jártuk, és az emlékezés gyertyaszálait gyújtottuk meg szeretteink sírhantja felett. Szemünkben még ott csillognak a parányi gyertyalángok, mint apró szentjánosbogarak a sötét éjben. Még él bennünk az a lelki élmény, mely a domboruló sírok mellett áthatotta énünket, szeretteinkre gondolva. Még most is látjuk képzeletünkben jóságos arcukat, hallani véljük hangjukat midőn ezt mondják nekünk: „Gyermekem, hitvesem, szüleim, testvérem, unokám: ne csüggedj, én mindig veled maradok”.

A temetőkben egy-egy néma fejfa vagy díszes síremlék beszél arról, hogy ki volt az, aki a sírhant alatt pihen, ha megszólítja őket az emlékező. Sajnos testvéreim, szomorúan tapasztalhattuk azt is, hogy temetőinkben egyre több az olyan sírhant, amely mellett senki nem áll meg, amelyekre senki nem helyez el virágot és gyújt gyertyát, akire már senki nem emlékezik. Pedig számunkra, élők számára csak azok halnak meg, akikre nem emlékezünk. Mert akikre emlékezünk, azok mindig ott vannak velünk, lelkünk egén elfoglalják helyüket, mint csillagok az égen, bátorítanak ha félünk, vigasztalnak ha csüggedünk.

Kedves testvéreim, atyámfiai! A múlttá lett idő is olyan, mint egy-egy nagy temető, melybe szép lassan beletemetkeznek a jelen és a jövő egyaránt. A múlttá lett idő fejfái, sírhantjai az úgynevezett dátumok, időpontok, melyek figyelmeztetnek bennünket, hogy egy-egy pillanatra megálljunk, és emlékezzünk egyházunk és népünk kiemelkedő eseményeire, nagy egyéniségeire. Unitárius egyházunknak egy-egy ilyen évről-évre visszatérő megemlékezési napja ez a mai nap is, Dávid Ferenc halálának 420. évfordulója.

Olyan ez a dátum, időpont, mint egy síremlék, mint egy fejfa, amely a maga némaságában is sokat beszél az érdeklődőnek. Válgjunk mi is érdeklődőkké testvéreim az emlékezés perceiben, és tegyük fel a kérdést: ki is volt Dávid Ferenc?

Válaszolni, úgy hiszem, akik itt jelen vagyunk és konfirmáltunk mindannyian tudunk. Unitárius Káténk szavaival mondjuk: egyházunk megalapítója és első püspöke, aki 1510 körül született Kolozsváron iparos családban. Iskoláit Kolozsváron, Gyulafehérváron és Wittenbergben végezte. Miután külföldről hazatért, Besztercén, Petresen és Kolozsváron mint iskolai-gazgató és lelkész tevékenykedett. Életcélja a tiszta jézusi kereszténység helyreállítása volt, melyet szószéken, hitvitákon, könyvei által próbált megvalósítani. De a vallásszabadság ellenségei mint hitújítót elfogták, holtig tartó börtönbüntetésre ítélték, Déva várába zárták, ahol 1579. november 15-én meghalt. Röviden így összegezhető Dávid Ferenc élete.

Sajnos ezt is csak mi unitáriusok tudjuk róla, mert a történetírásnak még mindig vannak hiányosságai, feladatai Dávid Ferenc hatalmas egyéniségének megvilágítása körül. Dr. Varga Béla unitárius püspök, filozófus szerint, hogy Dávid Ferenc neve és alakja nem vonulhatott be még teljes dicsőségében az emberi művelődés pantheonjába annak három oka volt.

Az egyik ok, hogy magyar volt, a másik az, hogy olyan területen próbálta meg felrázni a gondolkodást, mely még ma is Dávid Ferenc előtti korát éli, harmadik oka, hogy a történetírás csak félben végezte el a maga munkáját.

A mai napon próbáljunk meg rávilágítani életére, és néhány gondolatban összegezni munkásságát. Dávid Ferenc 1566. január 20-án Kolozsvárt lépett a nyilvánosság elé a főtéri templomban, és itt mondta el az első unitárius prédikációját. A SEMPER REFORMANDA jegyében hirdette, hogy a keresztény vallásnak vissza kell térnie a forráshoz, Isten tiszta igéjéhez, amint azt a Biblia megőrizte. Az evangélium egy Isten tanát tanította így vallva: „Nincs az egész szentírásban világosabb és nyilvánvalóbb tudomány, mint az egy istenről való tudomány”. Hirdette, hogy Jézus is csak egy Istenről tanít, és ezt Isten atyaságával hangsúlyozta ki. Szerinte Isten a türelmesség megszemélyesítője, aki felhossa napját mind a gonoszokra, mind a jókra, és esőt ad mind az igazaknak, mind a hamisaknak. Szabadságot ad az embernek, de kész megbocsátani a megtérő bűnösnek.

Jézusról vallott felfogása is meghaladja korát, mikor így nyilatkozik: „Szeretem az én Krisztusomat, hogy vérét kiontotta, szenvedett és meghalt, lelkével pedig arra indít, hogy életemet kezébe adjam, és bizonyos legyek, hogy megőriz és örök életet ad.” Őt tartotta tanítómesterünknek és útmutatónknak istenországa felé. Benne az istenhit, értelem és szabadság legnagyobb képviselőjét látta, aki tanítását nem kötéltábla, hanem a szívekbe írta, aki nem a külső félelem és rabság lelkének szolgálatát mutatja, hanem az élet és a jóság lelkét. Dávid Ferenc hirdette, hogy nekünk keresztényeknek Jézustól és az ő tanításaitól kell függünk, senki más alapot nem vetett, és emellett kell megmaradnunk.

Isten és Jézus ismeretét Dávid Ferenc összekötötte az ember erkölcsi életével. Szerinte, aki cselekedeteivel tagadja, az beszédével hiába állítja, hogy Istent ismeri és hogy Jézus tanítása szerint él. Pál apostollal vallotta, hogy a hit Isten ajándéka, melyet el lehet fogadni, de vissza is lehet utasítani. Isten a hit által lép be a mi életünkbe és teremt velünk kapcsolatot. Az isten és ember közötti kapcsolatból következik, hogy a hit öntörvényű és szabadságot feltételez. Isten elvárja, hogy ajándéka számára teljes szabadságot biztosítsunk. Nemcsak az ember hanem isten ellen vétkezik az, aki megsérti a hit szabadságát.

A hit szabadságáról vallott felfogásából következik Dávid Ferenc türelem teológiája. A tolerancia számára nem közömbösség, humanista meggondolás, gyengeség hiánya volt, hanem vallásból folyó hitelv, életút. A szentírásból sehol sem olvashatjuk – mondja, hogy Isten igéjét és a vallást, tűzzel és vassal kell terjeszteni. Szerinte nincs nagyobb esztelenség, sőt képtelenség, mint külső erővel kényszeríteni a lelkiismeretet és a lelket, aki felett hatalommal csak a teremtető bír.

Hítviták, vallási változások és küzdelmek közepette Dávid Ferenc mindig kitartott a türelem mellett. Ellenfelei az eretnokség vádját emelték ellene, máglyával és pallossal fenyegetőztek, ő azonban türelmetlenségüket nem viszonzta. Teológiai felfogásához híven hirdette, hogy nem a világi hatalom fegyverével, hanem az ige igazságával és a lélek szeretetével kell harcolni.

Dávid Ferenc türelemtana nem maradt elszigetelt elmélet, hanem átment a köztudatba. A fejedelem János Zsigmond és az ország vezető embereinek többsége állást foglalt mellette, és 1568. január 6–13. napjain az Országgyűlés a világon itt először Erdélyben, Tordán mondotta ki, hogy mindenki azt a vallást gyakorolhatja, mely felfogásával megegyezik, mert a hit Isten ajándéka.

Ma, késői utódai Dávid Ferencnek, büszkén emlékezünk erre a napra, és hálával gondolunk első püspökönkre, mert amikor lehetősége lett volna, hogy Erdély első fejedelmének teljes támogatásával, a hatalom eszközeivel vallását erőszakkal terjessze, nem tette, hanem a tolerancia, a másság elfogadását szorgalmazta nem a jelenben, a mában, hanem olyan történelmi időkben, amikor Európa testét keresztül-kasul vallásháborúk szaggatták, egét pedig a másként gondolkozók máglyái festették vörösre.

Kedves testvéreim! Mindaz, amit Dávid Ferencről és teológiájáról elmondtam, feljogosít arra, hogy ki mondjuk: a vád, amelyet Dávid Ferenc ellen ellenségei az ítéletben felhoztak, nem volt valós, mivel ezeket az igazságokat és tételeket már Jézus is hirdette. A dévai vár halottja századának a jövő felé bátran haladó reformátora volt.

Jelképesen szólva Dávid Ferenc sötét utcán járt, de lépteit arrafelé irányította, ahol a lámpák égtek.

Bogáti Fazakas Miklós, a kortárs úgy jellemezte mint THEOLOGUS INCOMPARABILIS. Ő viszont az Újszövetség szellemében a megfeszített Jézus Krisztus szolgájának nevezte magát. Találó és egyben minősítő ez az elnevezés. Találó és minősítő mert Isten törvényét követte, és Isten egyházának építését kereste. Élete Isten és ember szolgálata volt a szentírás alapján. Radikális reformációja és az Unitárius Egyház megalapítása, a lelkiismereti szabadság és a vallási türelem biztosításáért folytatott küzdelme az ő életének maradandó értéke.

Ezek tudatában úgy gondolom, hogy büszkén vállalhatjuk unitárius hitünket, egyházunkat. Őrizzük meg a szent örökséget, amelyet Dávid Ferenc hagyott ránk, és adjuk tovább az utánunk jövőknek, mert csak így lesz értelme a mi emlékezésünknek, ünnepszentelésünknek. Most pedig gondolatban zarándokoljunk el a dévai vár börtöncellájáig, gyűjtsunk egy-egy gyertyaszálát kegyeletünk jeléül, és Garai János szavaival mondjuk:

*„Csak törpe nép felelhet ős nagyságot,
Csak elfajult kor hős elődöket.
A lelkes eljár ősei sírlakásához
Gyűjt a régi fénynél új szövétneket.”*

Renand szavait idézve: „akik elfelejtik a múltat kénytelenek azt megismételni. Azok pedig, akik emlékeznek a múltra, benne útmutatást találnak a jelenre és a jövőre egyaránt.”

Gyűjtsuk meg mi is időről időre életünk gyertyalángját a múltból, hogy világítsunk azoknak, akik körülöttünk vannak. Legyen áldott a mi emlékezésünk és ünnepszentelésünk.

Ámen.

Kelemen Levente

(Elhangzott Oklándon 1999. november 7-én, a Dávid Ferenc-emlékstentiszteleten.)

Szemelvények Dávid Ferenc beszédeiből

A bölcsék és közdolgokban jártas férfiak azért vannak a testületek élére állítva, hogy a múltból és jelenből helyes dolgokat hozzanak létre. Nincs semmi tartósabb állapot és igazság, mint amik a Szentírás alapjaiból vétetnek. A próféták és apostolok tudományán épült tanokat szél és habok el nem sodorják, s Isten ígéje, mint élő tűz, mely élesebb a kétélű kardnál, oly mély gyökeret ver az emberi szívben, hogy azt onnan kiszaggatni nem lehet. Ezért szükséges, hogy Isten szolgái koronként egybeüljenek, s a hittanokról értekezzenek. Ezért van a mi egyházunkban az a régi jó szokás, hogy évenként nyilvános közgyűlések tartatnak, hol mind a hittani cikkekről, mind a lelki tanítók erkölcséről vizsgálat vitetik végbe; egy beszél, a többiek hallgatnak s a többség határoz: ami helyes megáll, aminek gyöngye az alapja szilárdabbá tétetik...

*

Isten ismeretével egybekötjük az erkölcsök kegyességét és Isten parancsa iránti engedelmisséget. Mert aki tetteivel tagadja, szavával híjában erősíti, hogy Istent ismeri, s hasztalan mondja, hogy Krisztusban van és él, aki nem jár világosságban és azon az úton, melyet Jézus megmutatott. Mert ő nyilván valóban mondotta: Amit én tettem s tanítottam, azt tegyétek s tanítsátok. Pál

pedig: Legyetek az én követőim, mint én vagyok Krisztusé. Nem minden, aki azt mondja: Uram, Uram! megy be a mennyeknek országába...

Állítjuk, hogy a kegyesség cselekedeteiben szilárdan meg kell állnunk, mert az az igaz hit, mely a szeretet műveiben nyilvánul.

*

A szeretet a törvény összessége és vége. Krisztus szerint a törvény teljessége a szeretetben áll. A szeretet királyi törvény. A szeretet a valódi szabadság, mihez a szolgaság félelme nem járul. A szeretet a világ éltető lelke, a jók legfőbb kincse...

*

... Ha élni engedjük közöttünk nemcsak a törököt és zsidót, kik közül az egyik a Krisztust nem szereti, a másik megfeszítette; ha nemcsak eltűnjük, akik káromkodnak, kevélyek, fősvények, dobzódók, hanem élünk, étkezünk, vigadunk is velük: legalább a szabad léget és gondolkozást engedjük meg azoknak is, kik Krisztus felől másképp gondolkoznak, de senkinek se ártanak s el vannak határozva inkább meghalni, mint hogy mást szóljanak vagy cselekedjenek, mint ami igaz. Nyilvánvaló, hogy aki erről másképpen gondolkozik, más vérét szomjúhozza. Lássá, miképpen számol érette Istennek...

Enyedi György: Részletek a János evangélium prológusához írt magyarázatokból

Immár pedig mindazok, akikről eddig emlékeztünk, megegyeznek abban, hogy János ebben a kezdetben szól mind a két teremtésről, és, hogy mind a kettő a Logosz, avagy a Krisztus által lőtt, az első lőtt minek előtte a szűztől születnék, a második lőtt minek utána megtestesült.

És jóllehet abban nem egyeznek meg, hogy hunczd János az új teremtésről szólni, amint ide fel megmutattuk, mindazáltal ebben az egyenletlenségben megegyeznek annyiban, hogy ez igék előtt. (Az Ige testté lőtt) emlékezték János a megtestesült Krisztus által lőtt újonnan való teremtésről. Mert noha azokat az igéket (őbenne vala az élet) és a több következőket külömb külömb képpen magyarázzák, de amazokat (tulajdoni közé jött) mindnyájan értik a Krisztusnak e világon való, avagy a zsidók közt való lételéről és tanításának tisztáról, amelyet harminc esztendőskorában viselt. De mikor amaszt (az Ige testté lőtt) mindnyájan magyarázzák a Krisztusnak megtestesüléséről, amely még a szűznek méhében lőtt, következik, hogy János előbb magyarázta meg, hogy mit cselekedett a megtestesült Krisztus, hogy nem mint azt, mint testesült meg, avagy mint született. De ez nem egyéb, hanem mind a tudománynak, mind a természetnek rendit visszafordítani, nem külömben, mint ha ki akarván Alexandernek dolgait megírni, így szólna: Alexander Persisben menván Dariust megverte, és az ő atyjának Philepnek halála után Macedóniában királyságra választatott.

Ezen história ellen való dolgot jegyezhetni meg amaz igékben is, hogy János előbb írja azt, hogy a Baptista tanúbizonyságot tölt a Logoszlól, hogy

nem mint azt, hogy a Logosz testté lőtt. De nyilván vagy on, hogy János tanúbizonyságot tölt az ember Krisztuszlól, avagy amint ezek mondják, a megtestesült Logoszlól. Hát János előbb tölt bizonyyságot a megtestesült Krisztuszlól és az ő cselekedetiről, hogy nem mint megtestesült volna, avagy valamit cselekedett volna, amely dolog hogy esze vesszettül legyen, akárki is látja.

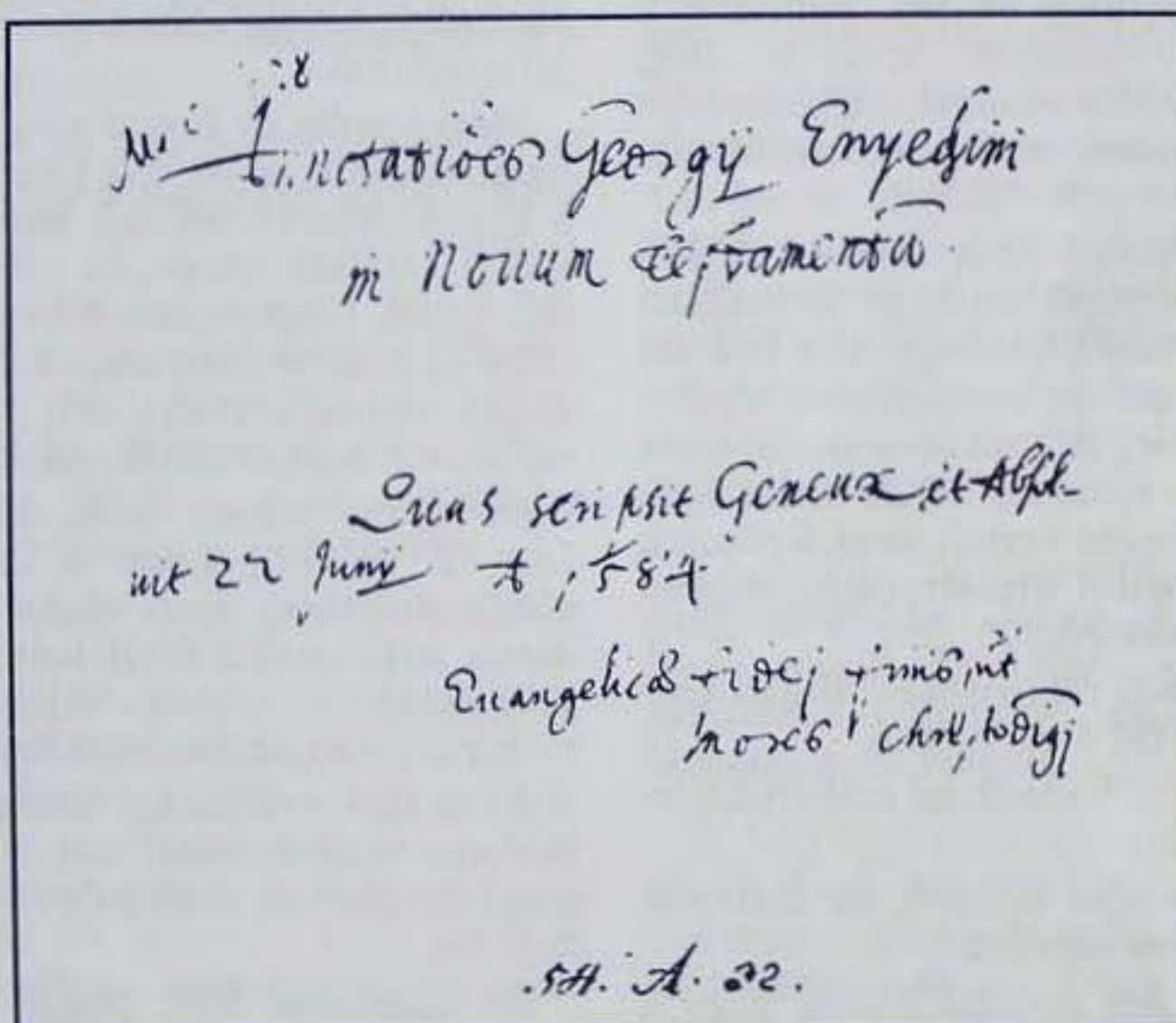
Szinte olyan az is (Ez világon vala, és e világ ő általa lőtt), mert ha ezeket (amint ő akarják) e látható világ teremtéséről kell érteni, bizony elébb kellett volna mondani ezt, hogy e világ ő általa lőtt, hogy nem amint amaszt (Ez világon vala), mert e világnak kellett elébb lenni, azután lehetett abban valaki.

De hogy ezeket nem e látható világ teremtéséről kelljen érteni, a következő igékből elég világosan megtetszik, mert azt mondja az evangé-

lista, hogy e világ a Krisztust nem ismerte. De a Krisztust az emberek nem ismerték meg, hát csak az embereket érti az evangélista e világnak nevezetén.

Oszt on ezek mit jegyezzenek, az utána való versben mindjárást megmagyarázza, mert Philep is megjegyezte ezt, hogy ezek egyet jegyeznek (Ez világon vala, Tulajdoni közé jött, Az világosság az sötétségben világoskodik). Szinte úgy amazok is egy értelemben vetetnek. (Ez világ őtet nem ismerte. Az övéi őtet nem vették. A sötétség a világosságot meg nem fogta.)

Holott azért mindezeket ilyen külömböző igékkel mondotta legyen János, nem képes, hogy hozzá ilendő egyértelmű mondása nem volna ehhez is (Ez világ ő általa lőtt), sőt mintha ujjal mutatná

Annotationes in Novum Testamentum, Genf, 1584 – Kézirat

az evangelista azt, hogy mindazon értelmű ígínek tudjuk lenni ezeket is. (Ez világ ő általa lőtt. Valakik őt vették, adott nekik hatalmat Isten fiaivá lenni. Ő benne vala az élet, és az élet embereknek világossága vala, amely megvilágosít minden e világra jövő embert.)

Senki pedig azt ne vesse, hogy a több evangelisták is avagy semmit, avagy keveset nézzenek az üdőre, mikor a Jézus Krisztus cselekedetét megírták, mert amit egyik előbb mond, a másik utóbb mondja. Mert vadnak a meglőtt dologban olyak, amelyek között semmi öszveszerkesztés nincsen, amelyiknek valamelyike a másiknak előbb való megtudását nem kívánja. Az olyanokat az író az ő akaratja és tetszése szerint szabadon rendelheti, és amicsoda helyre akarja, oda helyheztesíti. Mert elég az, hogy az olvasó megérti és megtudja a meglőtt dolgot. De ismét vadnak olyaténok, amelyeket meg nem érthetni, magokban meg sem állhatnak, hanem ha illendő és természet szerint való renddel számláljuk elő, amelyeknek gondolkodását és elmélkedését ha elfordítja, avagy az ő tetszése szerint megváltoztatja az író, nemcsak a maga ostobaságát és restségét mutatja meg, hanem még az olvasónak is elméjét megháborítja és eszét veszti. Amineműiek ezek, amelyeket előszámláltunk.

Amelyek ha igazak, amint hogy igazaknak látszanak, könnyen megmutathatni, hogy megcsalatoznak azok, akik azt mondják, hogy itt e látható világnak teremtéséről szól az evangélista. Mert e világ jegyzi az embereket, az emberek pedig mint teremtettenek legyen a Krisztus által, amaz ígék tanítanak meg arra (Kik nem vérből, sem férfiúnak akaratjából, hanem Istentől születtenek). Amely ígéből így argumentálhatunk:

Minden ember az ő testi állapotja és állatja szerint leszen vérből és férfiú akaratjából.

De a Krisztus által nem lesznek az emberek vérből és férfiú akaratjából.

Hát a Krisztus által nem lesznek az emberek testi állapotjuk és állatjuk szerint.

... Ugyanitt ezen helyen mondja János, hogy e világ nem ismerte a Logoszt, nem is vötték őt az övéi, maga megismerték és vötték azok, akiket ők neveznek, azok is, akik felől oszton így szól, hogy hatalmat vöttek, hogy Isten fiai legyenek. De mivelhogy ez a kevés a többihez képest, akik a Krisztust megvetették vala, ugyan semmi vala, azért szól így az evangélista, hogy az övéi őt nem vötték. Ezokáért azt mondjuk, hogy e kevésnek ismereti nem tehet annyit, hogy ne mondhatnék a Logosz kezdetben csak Istennél ismeretben lenni.

Oszton ha szorgalmatosban mindeneket meg-gondolunk, ezek sem ismerték kezdetben a Krisztust, akiket ők előszámlálnak. Mert János ugyan itt v. 33. azt vallja, hogy tanításának kezdetin ő sem ismerte az Krisztust, ha pedig ő nem ismerte, hogy ismerte volna Zakariás? Emellett fogságának idején is a Baptista a tömlöcből küldte tányítványt az Jézushoz, hogy megkérdenék, ő-e a Krisztus avagy a Messiás? Matt. 11. Amely dolog János-

nak a Krisztus felől nem teljes és bizonyos hitelét, hanem vélekedését jelenti.

Mert hogy némelyek azt mondják, hogy ezt János azért cselekedte, hogy ő a halálhoz közelgetvén tanítványit a Krisztushoz igazítaná és nekik megjelené, hogy a Krisztust ismernék immár fejeknek és mestereknek és őt követnék, nem látszik elég erősnek lenni. Mert ha ez volt volna a Baptista szándéka, nyilván az ő tanítványi az ő mestereknek akaratját cselekedték volna. De látjuk az Apostoli cselekedetekről írt könyvben, hogy a János tanítványi külön voltanak az apostoloktól a Krisztusnak mennyben meneteli után is. Ehhez járul az is, hogy János az ő tanítványinak kevesebb munkával és sokkal világosban megmutathatta volna azt a dolgot. Mert Krisztus a kérdésre homályos szabásúan felelt, és az ő akaratját alig érthették meg a János tanítványi, amelyet megmutat az apostoloknak az üdőbeli balgatagságok és a dolognak kimeneteli.

No ez akármit legyen, de bizony dolog az, az önnön tanúbizonyosság tételéből, hogy az ő tanításának és keresztségének kezdetiben nem ismerte a Messiást. Amely elég a mi magyarázatunknak oltalmazására.

Mária pedig és József mint ismerték a Krisztust, megmutatják amaz ígék Luc. 2. v. 50. Mikor Jézust a templomban a bölcsék közt ülni és szent írásból szólni találták volna, és tőle azt hallották volna: (Mi dolog, hogy engemet kerestek vala? Nem tudjátok-e, hogy nekem abban kell járnom, ami az én Atyám dolga?) Utána veti az evangélista: (És ők ezt a szót nem értették, amelyet nékiek mondott.)

De egyéb írások is és históriák megtanítanak Luc. 2. v. 33., hogy a Jézusnak szülei nem olyan ítéletben, sem olyan hitelben voltak a Jézus felől, amint illett volna, mert még akkor is kihívták a házból külön való beszélgetésre, mikor ő a tanításban volt foglalatoss.

Az ő több rokonsági pedig mit ítélenek felőle, nyilván vagy. Mert azt vélik vala felőle, hogy megbolondult és csúfolják vala. Joan. 3. v. 3. Mar. 3. v. 21.

Az apostolok felől pedig mennyiszer írják az evangélisták, hogy a Krisztus beszédét nem értették. És a dolog is ugyanazt mutatja, mert noha annyiszor hallották a Krisztustól, hogy neki meg kell halni és harmadnapra fel kell támadni, ebben azért semmit nem értettenek, avagy hittének, mint megmutatja ezt amaz Emmausba menő két tanítványnak beszéde és azoknak hűtlenségek, kik az ő feltámadását nem hiszik vala. Úgyannyira, hogy igazán mondta legyen a Krisztus Matt. 11. v. 27. (Senki nem ismeri a fiat, hanem csak az Atya). Másutt is: (A Szentlélek tanít meg titókat mindenekre.) Mert annak elvétele után kezdenek az apostolok megemlékezni azokról és megérteni azokat, amelyeket nekik azelőtt mondott vala a Krisztus.

Amelyekből megtetszik, hogy egy néhánynak vékony ismereti nem ellenzheti meg, hogy kezdetben csak az egy Istennél lőtt legyen a Logosz, azaz csak az ő ismeretiben.

Az ezredvég küszöbén

Legutóbb egy szülői értekezleten ülve hangzott el tanárok, szülők szájából: „felgyorsult az idő”. A gyermekekkel is azért van több probléma, mert nehezen alkalmazkodnak ők is, a felnőttek is ehhez a felgyorsult világhoz. Úgy érezzük, hogy az élet tempója is sebesebb, mint volt évekkel, évtizedekkel ezelőtt. Mindenesetre gyorsan reánk köszönt az ezredvég! Habár a történészek állítják, hogy az új évezred, évszázad csak 2001-ben kezdődik hivatalosan, számunkra, a hétköznapiaknak, mégiscsak jelentős forduló, hogy hamarosan kettessel kezdődik a dátum. Vége lesz az ezres éveknek, melyek során egyházunk 432 éve vesz részt a világ sorának alakulásában. 432 küzdelmes év, megannyi haladás-

sal, fejlődéssel és megannyi megbélyegzéssel, kirekesztéssel.

Híveink számára az elmúlt évek során talán az egyik legnagyobb fájdalom az, hogy nap mint nap szembesülünk azzal, hogy nem vagyunk keresztények, és hogy nem vagyunk tagjai a történelmi egyházak sorának, holott mi úgy érezzük, mindkét kategóriába beleillünk.

Hogyan látnak minket mások, és hol van a mi helyünk a hazai vallási palettán?

Ezredvégi számadásképpen, a következő teológiai írásban felelünk a fentiekre, **Orbókné Szent-Iványi Ilona**, az MTA Filozófiai Intézetének felkérésére készített előadásának rövidített szövegével.

Látni és látszódni

Az unitárius hívek közössége sajátos színfolt a magyar vallási palettán. Kialakulásától kezdve, közel 440 éve, teszik fel rendszeresen e kérdést: „Kik is az unitáriusok?”

Napjainkig kísértik az egyházat a különböző téves, félreértésen vagy félremagyarázáson alapuló címkék.

Hogyan látnak bennünket mások, és mi hogyan látjuk őket? – tette fel a kérdést az előadás megjelölt témája. Az „ők” ebben az esetben a mai magyar vallásfelekezetek, és a „mi”, a Magyarországi Unitárius Egyház, pontosabban, a mai magyarországi unitárius meggyőződés.

Erre a pontosításra már csak azért is szükség van, mert az unitarizmus nem tekinthető egységes vallásos áramlatnak abban az értelemben, ahogyan például az evangélikusság vagy a reformátusság annak tekinthető. Még a két magyar anyanyelvű unitárius egyházi szervezet, az erdélyi és a magyarországi között is lényeges különbségek fedezhetők fel, jóllehet, a két egyház hagyományosan szívélyes testvéri kapcsolatot tart fenn.

Az unitárius egyház az „egyetlen magyar földön alapított, történelmi, protestáns, keresztény egyház”-ként definiálja önmagát. Vagyis elkötelezetten az egyetemes keresztény anyaszentegyház része. Az unitarizmus kinyilvánítottan dogmamentes egyház, talán épp ezért alakulnak félreértésen a rólunk alkotott képek. Sokszor úgy tekintenek az unitáriusokra, mint akiknek saját, külön dogmáik vannak, és a megítélés alapja ezeknek a vélt dogmáknak az illető egyház saját dogmáival való összevetése. A hazai unitarizmus vonatkozásában ez a megközelítés, szerintünk, alapvetően hibás.

Ennek a hibás, rossz megközelítésnek köszönhető, hogy napjainkban is egyre több durva támadásnak van kitéve az unitárius hívő.

Érezzük a református felekezet részéről azt a történelmi görcsöt, ami részben a XVI. századi

hitvitákban, majd a református vallású erdélyi fejedelmek intézkedéseiben gyökerezik, és ma sem oldódott fel teljesen.

Evangélikus részről is kapunk, úgymond „szelid, és szeretetteljes véleményt: ti nem vagytok keresztények”. Egy korábban megjelent teológiai munka úgy fogalmaz, hogy az unitarizmus zsákutca, mert megállt félúton az ateizmus és a zsidózás között. Neves katolikus hittudós is úgy vélte néhány éve, hogy az „unitáriusok és a Jehova tanúi” sorolhatók a nem keresztény szekták csoportjába.

Legutóbb a Harmat Kiadó gondozásában megjelent „Más Jézus, más Lélek, más Evangélium” című kiadvány a veszélyes, destruktív szekták között említi és elemzi a Magyarországi Unitárius Egyházat.

A kép így nem túl hízogó ránk nézve. Úgy tűnik, hogy bennünket egy, a kereszténység periferiáján imbolygó vallási csoportnak tartanak, és szüntelenül azt a kérdést feszegetik: keresztények-e egyáltalán az unitáriusok?

Mondanivalónk lényege szempontjából is szükséges azonban más hangokról is beszámolni.

A Protestáns Szemle c. folyóirat legutóbbi száma, éppen a „Más Jézus...” c. könyv recenziójában fejti ki, hogy sajnálatos volt a szerzőnek az unitáriusokat a „destruktív szekták” közé sorolni, és sürgeti az unitarizmusnak egy átgondoltabb újraértékelését.

Az evangélikus egyház pedig kifejezetten testvéri gesztusok sokaságával demonstrál az unitárius közösség mellett. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem nyílt az unitárius lelkészek képzésére. Középiskolás diákjaink unitárius hittant tanulhatnak az evangélikus gimnáziumokban, folyóirataikban unitárius szerzők is publikálhatnak, és publikálnak is.

Az egyik legnagyobb hatású református lelkész pedig nyíltan testvéreinek nevezi az unitáriusokat.

A többségi római katolikus egyház neves teológusai közül néhányan, pl. Békés Gellért, megvédte az unitáriusokat, az általa szervezett teológiai konferenciákon unitárius előadók is szerepeltek.

Mi magunk is tapasztaljuk, hogy rendezvényeinkre szívesen jönnek más keresztény felekezetek – elsősorban protestáns – lelkészei. A gyakori kapcsolatok szintjén beszéd és párbeszéd folyik.

Mi hát az igazság?

Az igazság az, hogy a kereszténységben, úgy tűnik, nem a dogmák mentén húzódnak a választóvonalak.

Az unitáriusokkal szembeni ellenszenv vagy rokonszenv nem azon múlik, hogy ki melyik felekezethez tartozik. Éppen ezért a ma unitáriusát nem sértik a felületes támadások, legfeljebb sajnálkozik azon, hogy félreértik hitbeli meggyőződését. Valószínűleg vannak olyan keresztények, akiket irritál az unitarizmus „megfoghatatlansága”, hiszen nekünk nincs „katekizmusunk”, nincsenek zsinati dekrétumaink, kötelező formáink.

Az unitarizmus igyekszik a krisztusi szabadság vallása lenni.

A neves 1568-as tordai országgyűlés óta az unitáriusok a tolerancia hirdetői és megélői. Az egyházat mindig is a nyitottság és a befogadás jellemezte. Az Isten egységében való hit Jézus tanításán alapul. Ugyanakkor a történelem Jézusa mellett az unitáriusok is megélik a hit Krisztusát. „Az unitarizmus Jézus egész működésében az Istent kinyilatkoztató küldöttet látja és vallja, ... Jézus nyilatkoztatta ki az emberi lélekben élő, immanens Istent, és ennek tükrében kell értelmezni azt is, hogy akik hisznek benne, azoknak lelkében az Élő Isten mellett ott áll az Élő Krisztus is, transzcendens létezésében” (dr. Sztankóczy Zoltán: Ökumenikus gondolkodás és hit).

A fentiekből az is következik, hogy mi a többi felekezetet úgy látjuk, hogy nem a dogmáikra, hanem az értékeikre tekintünk. Meggyőződésünk, hogy a vallásos hit annyira tág célra irányul, hogy benne az egyes felekezetek a szükségszerű sokszínűséget jelenítik meg. Ezt a sokszínűséget mi nagyra értékeljük, és teológiánkban nyíltak vagyunk a más felekezetekben született eredmények átvételére.

A tolerancia unitárius értelmezése: „egy erkölcsi magatartás, egy pozitív életút, az emberek iránti köteles tisztelet kifejezése, az elválasztó különbségek elfogadásának gyakorlata, röviden: a szellemi szabadság tiszteletben tartása... A türelem alapját az az érték képezi, amit az ember életének és erkölcsi méltóságának tulajdonítunk” (Dr. Erdő János: Teológiai tanulmányok). Azonban a vallási türelmet nem szabad összetéveszteni a vallási szabadossággal. Az

unitáriusok elfogadják minden újonnan alakult vallási közösséget is, de csak addig a határig, míg az valóban vallási keretek között él és mozog, működése vallásos hiten alapul, nem sérti az emberi méltóságot, és nem használja ki az emberi gyengeség megannyi formáját, nem az emberi agy manipulációján alapul.

Az unitárius meggyőződéséből eredően értetlenül áll a kirekesztés megannyi formája előtt. Így azt sem érti, hogy a magyar reformáció szülöttként (egyidősként a hazai evangélikus és református egyházakkal), 440 éve Isten és Haza szolgálatában, megannyi jeles teológussal, íróval, tudóssal, hazafival az egyháztörténelem lapjain, miért rekesztik ki a történelmi egyházak sorából. (Mely kategória, mint tudjuk, nemcsak a keresztény egyházakra vonatkozik, tehát teológiai oka nem lehet!)

Arra is gondolnunk kell azonban, hogy az unitarizmus önmaga is oka lehet az őt ért támadásoknak.

Néhány éve a Lelkipásztor c. evangélikus szaklapban érdekes, párbeszédre hívó írást olvashattunk: Miért nem tagjai az unitáriusok az ökumenének? címmel. A rendkívül szeretetteljesen megfogalmazott cikk teológiai kérdéseket is szegezett nekünk, és sajnos, a válasszal mind a mai napig adósok maradtunk. Talán azért is, mert sok igaz kritikát is tartalmazott.

Nekünk magunknak is szembe kell nézni azzal, hogy vajon nem sekélyesítettük-e el a hitünket a korszellem előtti – gyakran kritikátlan – behódolással?

Meg kell vallani, hogy az unitarizmus fő teológiai irányzata, egészen a század második feléig, leragadt a XIX. századi tudományos optimizmusnál, és afféle „észvallás” szerepét kezdte magára ölteni.

Hogy ez mennyire zsákutca, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy szakítva az egészen a XVIII. századig húzódó, korszerű unitárius teológia hagyományaival, leginkább „negatív dogmáknak” nevezhető meggyőzések születtek Jézus személye, feltámadása és az ember mi-benléte vonatkozásában.

Túlontúl sokáig hangoztattuk mi unitáriusok, hogy hitünk „racionális hit”, és nem vettük észre, hogy ma már a természettudomány sem annyira „racionális”, mint amilyennek az 1800-as években tűnt.

Lemaradt a magyar unitárius teológia úgy a biblikus tudományok, mint a rendszeres teológia területén. Igaz, hogy kevesen vagyunk, hogy korlátozottak a lehetőségeink, a szellemi restség ez nem lehet mentség.

A századvég unitárius teológiája itt, Magyarországon, örömdetes fejlődésnek indult. Évek óta rendezünk teológiai konferenciákat, amelyeken új hangok, életteli megnyilvánulások hallhatók. Éppen ez indít bennünket arra, hogy keressük a párbeszédet, először a keresztény felekezetekkel.

Újrafogalmazzuk, újragondoljuk problémáinkat, és rá kell jönnünk, hogy régi válaszaink már nem jók.

Az előadás elején említett választóvonalak talán ott húzódnak, ahol az egyház, mint szervezet, a hivatását véli megtalálni.

A század egyik legeredetibb teológusa, az angol Charles Dodd „Gospel and Law” c. könyvében felrajzolta azt a folyamatot, ahogyan a jézusi örömhír a születő kereszténység kezében törvénné válik. A korai gyülekezetek a „kérügmát” lassan-lassan elhagyták, és helyébe a „didakhét” állították. Talán éppen ez a folyamat az, ami örök konfliktust eredményezett, és ami miatt a szabadságszerető unitáriusokat is sorozatos támadás éri.

A kérügma didakhé lett. Az örömhír szerepét a tanítás foglalta el.

Vajon csak úgy lehet egyház, sőt, csak úgy lehet kereszténység, ha a legfontosabb a tanítás? Vajon tanításként kell megfogalmazni azt, ami nem tanulható?

Véleményünk szerint itt vannak az igazi döntéspontok: tanítani akarunk, vagy hirt adni?

A problémát még világosabban fogalmazta meg a keresztény gondolkodásra is óriási hatást gyakorló Martin Buber „Kétfajta hit” c. könyvében. Szerinte, ha a hit az Istennel való kapcsolatot kifejező „emunah”-ból, a tantételekben való hit „pisztisz”-évé változik, akkor éppen a lényeg vesz el. Ebben a folyamatban a világ, embertársaink, sőt Isten is „AZ” lesz, és lehetetlenné válik a legfontosabb alapszó kimondása, ami úgy hangzik, hogy „TE”.

Unitáriusok és nem unitáriusok között párbeszédre van szükség. De nem mindegy, hogy milyen nyelven beszélünk. A teológia nyelve talán még ma is válságban van.

Háromsághívő testvéreink a Szentháromság dogmáját megfogalmazó Kalcedóni Zsinat szavait használják, de már nem tudnak azon a nyelven beszélni. Mi unitáriusok nem használjuk Kalcedón szavait, de mi sem tudunk autentikusan szólni.

A beszéd válságának tudomásulvétele közben nem szabad elfelejtkeznünk az apostoli intelemről: „ha angyalok nyelvén szólok is,

szeretet pedig nincs bennem, semmi vagyok”.

A befogadó-kiegészítő isteni valóság szeretete lehet az a közeg, amelyben a nyelvi valóság túlélhető.

A befogadó-kiegészítő isteni valóság bennünket, különböző felekezetekhez tartozó hívőket, is befogadásra kell, hogy sarkalljon, mert így hitünk is kiegészül.

Megítélésünk szerint: feladatunk a többi felekezetben is megkeresni és megtalálni a Krisztus-képet.

A hívő fegyvertelen a kirekesztéssel szemben. Ha lennének fegyverei, maga is kirekesztővé válna.

Az ökumenikus gondolkodás örök példája marad előttem első Újszövetségi exegézis vizsgám az Evangélikus Teológián. Egy pietista közösségből érkező, idősebb teológus társammal együtt vizsgáztunk Pröhle professzor úrnál. A professzor a vizsga végén Lk 9,49-50-et olvas-tatta el velünk görögül, majd teológus társamnak címezve kifejtette, hogy az ismeretlen ördögűző nem ellenség, nem a Sátán képviselője, hanem testvér!

Testvérem! Ne bánts! Én vagyok az a bizonyos ismeretlen ördögűző. Mi is Jézus nevében cselekszünk, de nem a ti közösségekben. Gondoljátok meg, Jézus sem rekesztett ki bennünket, hanem azt mondta: „Aki nincs ellenem, velem van”.

**„Csüggedtem volna, lankadt képzelettel,
de folyton-gyors kerékként forgatott
vágyat és célt bennem a Szeretet, mely
mozgat napot és minden csillagot.”**

Paradiso, Canto XXXIII.

A BOLDOG DANTE

A magyar unitáriusok ragaszkodnak a Názáreti Jézus személyéhez kötött úthoz, de már az 1500-as évek végén is szélesre tárt szellemi kapukkal fordultak mindenkihez. Paleológus Jakab, a század egyik kiváló elméje, a keresztény-zsidó-mohamedán testvériségben gondolkodott.

Unitárius alapon nem vonhatjuk kétségbe a nem jézusi vallások értékét. Jézust is saját népe, környezete ismeretében érthetjük meg. Isten szól más népekhez, és más vallásokhoz is. És ez a szó nem kevésbé értékes, mint a nekünk szóló üzenet.

Isten minden ember Atyja, mindenkihez szól. A válaszok, a szokások sokfélék. A sokféleségben számtalan öröm és ajándék lelhető fel.

**Orbókné
Szent-Iványi Ilona**

Emlékezzünk halottak napjára

Apa

Apa! Most lettél múlttá. Nem a jövő hétté – vagy a közelgő karácsonnyá, hanem egy utolsó találkozásá az utcán, a telefon előtt, ahol a tolladat háromszor kértem el. Nem néztem a szemedbe hosszan, csak a kezeden, az öreg kezeden időztem el, azután felszálltál a buszra.

Még mindig nem hiszem, csak gyanítom megmegtántorodva, hogy nem leszel többé, hogy az marad belőled, amit emléknek hívunk, ami majd sokára, a régi időket jelenti.

Sokféle leszel majd, mint az emlékezet, és talán, mint én is neked, abban az öröktől ismerős álomvilágban, amiben most lehetsz. Az vagyok már így neked, ami az álmaidban – kisgyerek, aki voltam is – , egy kék ló, ami plüss és úgy hívják: Tomi, – a nagyfiad, aki felveszi kabátodat, s akiért, hogy nem eszik, aggódni kell.

Apa, én bemegyek hozzád, tested véres, tétova maradványait megsimogatni, mert érintenem kell még csontos pergamen kezéd, azzal az érzéssel, hogy most utoljára érintettem.

Megszorítani, és azt mondani: – Semmi baj nincs Apa. Ha behunyom a szemem, látlak úgyis, és mint egy újvilág újszülöttjét karba veszek ha kell, vagy gondolatujjaimmal mutatom integetve, hogy ne félj.

Tudok már valamit, amit talán neked tanultam, tudom, hogy látsz és hallasz, hogy magányos vagy, és szomorítanak a ki nem mondott búcsúszavak.

Tudd, hogy tudlak és beszélek hozzád, s ami hiányzik, az csak a tapinthatóság, tenyered érintése s látni-hallani, ahogy a macskának azt mondod: – cicuka. Apa, nem félek csak fáj, de ne félj te se, gyöngyöt teremhet minden fájdalom.

Elfogadom hát az időt és a helyet. Hogy hetvenhárom évesen meghalsz zuglói lakásodon. Hogy látom a zuhanó szoba képét körbeforogni és a pillanat lassuló villanásait magányos szemeidben. Hogy nem fogok melletted ülni akkor, az ágyadon. Hogy már csak emlékből élő nagyapa lehetsz. Elfogadom mindezt csendesen.

De tudod gyerekek is vagyunk mi, itt maradtak. Toporzékolunk és sírunk, ha valaminket elveszik. Pedig hiszem, hogy amit élni kellett, megélted, és mint a gyümölcs, megérettél a télre, és mint a mag, éppúgy a tavaszra.

Apa! Apa, én milyen vagyok most? Van MOST? Van reggel és este Nálad? Ha elalszom, nézz be hozzám, talán emlékezni fogok.

94 december

Paulinyi Tamás

Az elmúlás dicsérete Lélekutunk kapui

Halál. Egy szó, ami a legtöbb ember egész életére árnyékot vet. Egy szó, amelynek szinonimáit a köztudatban leginkább a félelem, a fájdalom, a szomorúság jelenti. A halálbüntetést mindmáig az emberre kiszabható legnagyobb büntetésnek tekintik.

Hogy miért lehet az elmúlást mégis dicsérni? Mert a legnagyobb tanító- és beavatómester lehet a káprázatok világában, s ha megértjük az igazi üzenetét, megérthetjük azt is, hogy aki a haláltól retteg, az életet nem tudja elfogadni.

Korunk meghatározó „vallása”, – ha úgy tetszik, hitrendszer – a materializmus. Az anyag megfellebezhetetlennek tűnő elsődleges valóságát ugyanis nemcsak generációk óta tanítják nekünk, de lépten-nyomon ezt tapintjuk, ezekbe a sokszor igencsak kemény szegletekbe ütközünk. Megszületünk, öntudatra ébredünk, aztán, mint eddig mindenkinek a múltban, egyszer csak nekünk is meg kell halnunk, meg kell semmisülnünk. Tisztelet a kevés kivételnek, de amikor ez a pillanat elérkezik, a túlvilágról alkotott ábrándos filozófiáink többnyire léggömbként pattannak szét.

Tudatunk nem akar megszűnni, a megszűnést elképzelni sem akarja. Mások halála, ami eddig csak saját élő tudatunk egyik élménye volt, ilyenkor a kiol-

tódás rettenetének személyes élményeként válik valósággá. A végleges elvesztés fájdalma persze szeretteink eltávozásakor is nehezen enyhülő kínt jelent, a halál két arca – mások és saját halálunk – mégis különbözik. Ami közös bennük, az talán a visszavonhatatlanság kétségbeejtő érzete.

Ha pedig belegondolunk, a halálhoz hasonló visszavonhatatlansággal múlik el minden pillanat. Ugyan a változtatás lehetősége létünk egyik nagy kegyelme, éppen ez az, amit mintha a végtelenségig halogathatónak hinnénk. Időben gondolkodunk, ami az emberi tudatosság áldása és átka is egy időben. Ez különböztet meg többek között az állatoktól, akik az örök jelenben élnek, akik számára nincs jövő, és nincs halál.

Talán furcsa, hogy a halál a testetlen jövővel lehetne azonos, mégis látni kell, hogy ez a fogalom megragadhatatlan, mintegy nem létezik. Egy ókori görög bölcs minderről így tündött: „Miért félnék én a haláltól, hiszen ahol én vagyok, ott nincs halál, s ahol a halál van, ott nem vagyok én.” Ez a materialista belenyugvást sejtető bölcsélet végső soron bármely spirituális vallásos felfogásban is megállja a helyét, hiszen ha valami tovább él belőlünk, az nyilván nem lehet halott.

Mondhatnánk, ha így van, semmit sem veszthetünk. Veszteni mégis lehet, elveszthetjük – ahogy oly gyakran szoktuk is – a boldog pillanatok. Nem hunyhatunk szemet azoknak az embereknek az üzenete felett, akik már eljutottak a küszöb, akik megélték a halál közelségének élményét. A korábban leírtaknak mondana ellent, ha halottnak neveznénk őket, hiszen ahogy ők maguk is elmondják, abban a különös tudatállapotban, ahol ők jártak, előbbnek érezték magukat, mint valaha. A többnyire klinikai halálban – vagyis a biológiai életfunkciók időleges szünetelésében – fellépő tapasztalások ugyanis alapvetően változtatják meg az azt átélők viszonyát a halálhoz. Nemcsak a tudat kioltódása válik kétséges, de az élet, a mindennapok lényeges szempontjai is ártékelődnek... *Nem az örökkévalóság, hanem a jelen válik igazán fontossá, abban is a boldog, egymásra figyelő pillanatok.*

Mi is történik ezekkel az emberekkel, mi az, ami évtizedek beidegződéseit képes egy-két perc alatt semmissé tenni? Az első rádöbrentést a test elhagyásának élménye jelenti. Egy olyan dolog szakad szét ilyenkor, ami minden eddigi tapasztalatunk szerint elképzelhetetlen, a testünkről egyszerre csak kiderül, hogy „az” nem mi vagyunk. Ez óriási megdöbbenéssel párosul, hiszen jelentése az, hogy a tudat léte nem kötődik feltétlenül mulékony biológiai folyamatainkhoz. A testetlen tudat világosan észlel, tapasztal, sőt olyan – máskor szinte egyáltalán nem tudatosodó – képességekkel is rendelkezik, mint például a környezetben lévők gondolatainak észlelése. Mindezeket a klinikai halált megélték számtalan esete bizonyítja.

A testelhagyásnál is nehezebben leírható, ám talán még annál is meghatározóbb élmény a megélt élet egyidejű áttekintése. Ezt a különös tudati síkot az idő olyan megváltozott észlelete jellemzi, amelyben összes létpillanatunk egyszerre válik láthatóvá, mi több, ebben a látomásban tetteink következményeit is észleljük, akár az azt átélők szemével látva, láttatva. Láttatva is, mert ezek az élmények nem magányosak. A beszámolók szerint ugyanis a megszemélyesült szeretet fényében válnak érthetővé cselekedeteink, egy olyan Fényben, ahol nincsen bűn, bűnhődés és halál, csupán a fel nem ébredt gyermeki szellem tanulási stációi láthatók, értékelhetők egy nagyobb összefüggérendszer szempontjai szerint. *Életünk a földről, szemmagasságból tekintve pusztában bolyongó fáklyaláng, elhalványul benne múlt és jövő, betűkre és szavakra emlékszünk benne, és nem látunk rá fényünk által rajzolt hosszabb mondatokra.*

Hogy Istenhez térünk-e meg ilyenkor, vagy csak a kihunyó tudat visszfényei adnak magasabb értelmet a megélt pillanatoknak, logikusan – főképp tudományos objektivitással – nehéz vagy talán lehetetlen is eldönteni. A tanítás – és ezt a küszöbről visszatértek életének megváltozása megint csak egyértelműen bizonyítja – ekkor feltétlenül megtörténik. Az élményt megéltok számára megszűnik a halálfélelem, ugyanakkor felfokozódik az élet tisztelete. Rájönnek a pillanatok lehetőségeire, és arra, hogy mely értékek azok, amelyek mulhatatlanok. A küszöbön szinte

mindent le kell tennünk, nem jöhet velünk vagyon, pénz, lakás. Nem lehet érték a tudás fényében már az sem, amit önmagunk és mások megtévesztésével csak önös érdekeink álszent erényeként vettünk magunkra. Marad a szeretet és a tapasztalás, maradnak a boldog – mások számára is boldogító, nevelő pillanataink.

Mindeddig a túlvilági lét lehetőségéről nem sok szó esett, noha a materializmus pár évszázadát leszámítva, azt minden kor valóságként tartotta számon. Mégis úgy gondolom, az élet értékeinek felismeréséhez és megéléséhez nem feltétlenül a másvilági lét hite vezet. A „majd odaát minden jóra fordul, a majd odaát végre igazság lesz” típusú gondolkodás nem az élet igazi megtapasztalását jelenti. *Földi létünk nagy esélye az „itt és most”, a jelen boldogító elfogadása. Aki mindig a holnapokra vár, nem halhat meg nyugodt szívvel, aki pedig minden pillanatban megéli a jelent, tulajdonképpen halhatatlan.*

Az elmúlás dicsérete a megérkezés, a hazaérkezés lehetőségét dicséri. Tudatosságunk olyan bele nyugvását a dolgok, a természet, az évszakok rendjébe, amit igazából csak az élet és halál körül bábáskodni tudó népi élet gyakorolt. Elengedni tudni a vágyakat talán a legnagyobb emberi feladat, és egyben a könnyű halál titka is. Az életben többnyire éppen az ellenkezőjét látjuk, biztonságot a birtoklás és a halmozás jelent, noha mindez – sajátos pótcselekvésként – éppen valós igényeink elfedését jelenti. Van, aki a tegnapokba, van, aki a holnapokba, és majd mindenki az anyag megragadható illúzióiba és múló örömeibe kapaszkodik. Az örök élet vágya telhetetlenséget, a telhetetlenség kielégíthetlenséget sejtet.

Bár korunk újjáéledő transzcendens irányzatai ősi bölcsességek hordozói, az éretlen lélek számára gyakran félreérthetőek. A pillanatok felelősségét – és persze lehetőségét – könnyen tolhatjuk félre a reinkarnáció tanaira hivatkozva, amelyet sokan a halogatás esélyeként értelmeznek. Ha az újjászületéssel komolyan foglalkozó vallásokat közelebbről vizsgáljuk, a halandóság és a visszavonhatatlanság üzenetét bennük is megtaláljuk. Az Ego, a személyiség – amihez leginkább ragaszkodunk – a halálban megszűnik. Ami tovább él, az nem mi vagyunk, hanem történetünk továbbörökíthető tanulsága, tetteink oldásai és kötései egy új ember – új emberek – sorsába szöve. *Örökséget kaptunk, és örökséget hagyunk, boldogtalanságainktól szomorúbb, boldogságainktól derűsebb lesz a világ.*

Mondják, az élet értelme a halál pillanatában születik. Egyes vallások úgy tartják, hogy az utolsó pillanat tudati szintje minősít, az átlépésben megélt szellemi tisztaság az, amit továbbvihetünk. Mindehhez a tisztasághoz persze bármely pillanatban eljuthatunk. Életünk minőségére a mulandóság tudata nem feltétlenül kell, hogy árnyékot vessen, amikor a befejezettség esélyével fénybe is boríthatja azt. A gyász napja in és a halál közelében a megértés által is gyulladhat bennünk egy újabb gyertyaláng.

Paulinyi Tamás

Lássunk világosan és beszéljünk igazat!

(Tiszta forrásból – igazat!)

Nemzeti és egyházi történelmünkben újabb és újabb adatok, tények kerülnek napvilágra a szabadabb vizsgálódás és a modern történelmi szemlélet és módszer eredményeként. Szomorú tény az, hogy a közvéleményt irányítók (rádió, TV, újságok, kiadványok stb.) nem tudnak vagy nem akarnak lépést tartani az újabb tényekkel, aminek az a következménye, hogy a régi elavult és történelmietlen legendák, mítoszok történelmi tényként jelennek meg a médiákban.

Így vagyunk a csíksomlyói pünkösdi búcsúval és annak eredetével is.

Dr. Endes értesít arról, hogy legelőször a pünkösdi csíksomlyói búcsú eredetéről és okáról az 1727-ben ott prédikált **Kolozsvári István** jezsuita atya beszélt, amiről a helyiek addig még nem tudtak semmit. Szerinte a kolozsvári jezsuiták **Domus Historiájában** (házi történelmük) van megírva az a történet, miszerint **János Zsigmond**, unitárius fejedelem 1567 pünkösdi szombatján fegyveres hadsereggel támadta meg Csík-Gyergyó lakosságát, hogy erőszakkal az unitárius vallásra térítse a még katolikusnak maradt vidéket. Ám a válásukhoz ragaszkodó katolikusok **István** alfalusi pap vezetésével ellenálltak a fejedelmi hadseregnek, és a Nagyerdő-Lónyuggató helyén levágták a fejedelem hadát a somlyói Szűz Mária segedelmével. Ez a történet később több író tollából jelent meg, és valóságosan megtörténtnek „vette be” a magyar történelem is.

Évek óta bebizonyított tény ennek a legenda volta.

Dr. Komjátszegi Sándor Marosvásárhelyről a Romániai Magyar Szóban, a Szempont rovatban (1999. július), „A csíksomlyói búcsú és János Zsigmond” című írásában azt rója fel „mindenkinek”, hogy „1990 után senki sem volt igazán kíváncsi ennek a történetnek a valóságára”. Ez is egyféle tájékozatlanság!

A valóság az, hogy több alkalommal is előjött szóban és írásban a somlyói búcsú valótlanága az eredetéről és az okáról szólva, ám a búcsú magyarságot érintő volta miatt csak egyházi belső szinten „foglalkoztunk” vele. Károsnak ítéltük a magyarság legnagyobb demonstratív összejövételét kisebbiteni.

Dr. Komjátszegi megnyugtató, hogy sorrendben a következők tárgyalták és vizsgálták a búcsú eredetét és okát:

1. Legelőször ez írás szerzője 1993. január 13-án a Tordán tartott nemzetközi tudományos ülészen „**János Zsigmond valláspolitikája**” címen először bizonyította be a történet valótlanágát (megjelent a **Keresztény Magvető** 99. évf. 1993/1. számában a 12–13. lapon).

2. Ugyancsak ez írás szerzője 1998. október 25-én a budapesti **Dávid Ferenc** Egyletben „**Történelem vagy legenda**” címmel a csíksomlyói búcsú eredetéről tartott előadást (megjelent az **Unitárius Élet** 52. évf. 1998/6. számában a 16–18. lapon).

3. **Dr. Dankó Imre** debreceni professzor tiszteletére szerkesztett, nyomdában levő könyvben e dolgozat szerzője „**Népi változatok a csíksomlyói búcsúra**” címmel a legenda tovább hullámozását, a legenda legendáit írta meg.

4. A „világi közvélemény elé” a **Művelődés** 1999. 5. számával lépett a kérdés, amikor **Tódor Csaba** teológiai szakdolgozatának egy részét „**A csíki búcsú eredetéről**” címmel megjelentette.

5. A búcsú és János Zsigmond kérdésével kapcsolatban **Bölöni Domokos** a marosvásárhelyi Népújságban hozzászólt egy cikkel a kérdéshez: „Nekünk mindenáron mítosz és ellenségkép kell?” (1999. június 3.).

6. A Romániai Magyar Szó 1999. június 10-én a Postafiók rovatban **Jakab László** tb. kanonok nyugalmazott plébános a pünkösdi búcsúval kapcsolatban egy népi változatát közölte a legendának.

7. Ugyancsak a Romániai Magyar Szóban dr. Komjátszegi Sándor az 1999. július 5-én megjelent számában „**A csíksomlyói búcsú és János Zsigmond**” című írásában jellemezve a „békés fejedelmet”, kétségbe vonja, hogy a Tolvajostetőn, a Lónyuggatón a fejedelem és a csíkiak-gyergyóiak között valamilyen harc vagy erőszakos vallástérítés lett volna.

Az 1993. évben nyomtatásban kikerült a „nyilvánosság” elé a búcsú legenda volta, soha senki nem cáfolta meg az állítást, és nem bizonyította be a legenda történelmi igazságát. A hallgatás nem bizonyítás.

A 272 éve hirdetett búcsú eredete és oka ma 432 éves, 160 évig nem írtak, nem tudtak semmit róla.

A hagyomány szerint az unitárius János Zsigmondot és az unitárius vallást ültették a vádlottak padjára.

János Zsigmond (1540–1571)

ra. Nézzünk szembe a tényekkel, és a vádlottak jogánál fogva valljunk vagy védekezzünk.

Jakab László tb. kanonok, nyugalmazott plébános fennebb idézett írásában olvasható: „... dr. Marton József, a gyulafehérvári (római katolikus) teológia történelemprofesszora nem tartja megtörténtnek János Zsigmond hadseregének tolvajostetői megütését a csíki katolikus székelyekkel. A professzornak igaza van”. Ha a történelem professzora és egy plébános nem tartja megtörténtnek a János Zsigmond-i támadást, akkor mi unitáriusok jogosan tiltakozunk ellene.

A székelyudvarhelyi Unitárius Lelkészi kör a püspökségünkön keresztül tiltakozó nyilatkozatot juttatott el a gyulafehérvári érsekség címére, melyben kértük, hogy a történelmi tények, és az igazság figyelembevételével ne hozzák kapcsolatba János Zsigmondot és az unitáriusokat a búcsúval. Egy év után, 1998-ban, június 3-án megjött Főt. **Jakubinyi György** érsek úr válasza: „... fogadalmi búcsúnkat – ahogy azt az ősök fogadták – nem használjuk fel felekezeti torzsalkodásra. Ami sérelem pedig emberi gyarlóságból felmerül, azért **bocsánatot kérünk** (kiemelés a szerzőtől).

A népi „költészet” és a változatok a tévedések sokaságával egy horrorfilmben is díjat nyerhetnének. Ezt a változatot szórta szét a világba a Duna TV 1998-ban, és a Székely Útkereső Irodalmi és Művelődési Folyóirat Székelyudvarhelyen megjelent kiadásában (1998. 9–10. lapjai). Történelmietlen hivatkozás: Mikes gróf, Mikó Ferenc, Oroszhegyi István pap Gyergyófaluban, a grófi és a főispáni címre 1567-ben, a fejedelem seregének a lemészárlása vagy a botokkal való elverése a fegyveres seregnek, a kibontott hajú lányok részvétele a csatában, a fejedelem által parancsra küldött térítő unitárius papok földbe ásása, a Homoród és a Nyikó vidéki unitáriusok aláírásukkal való jelentkezése a csíkiak megtámadására stb.

A régi Székely Oklevéltár (I. kötet 153–154 lapjai) másolatban hozza az 1444. január 27-én keltezett IV. Jenő pápa bulláját, amelyben népes búcsújáró helynek említi Csíksomlyót. Ennek az okiratnak az alapján határozottan állíthatjuk, hogy nem a János Zsigmond térítő hadai felett aratott győzelem az oka és a kezdete a csíksomlyói pünkösdi búcsúnak. Többek véleménye szerint a Napisten pogánykori kultuszának a búcsúvá keresztényesítése lett az.

A búcsú napját mindenki, aki arról írt, pünkösdszombatjára teszi. Sajnos az évben a közlők nem egyeznek meg. Leonard Losteiner somlyói szerzetes 1556-ra teszi, mikor a fejedelem még Lengyelországban volt. 1559-re teszik a búcsú idejét a Révai Lexikon, Orbán Balázs, Fodor Sándor író és a már levett és eltűnt br. Henter Antal emléktáblájának a szövege. Az 1567. év a templom történetét ismerető, ma is ott lévő szövegben és a Nepomuki kis kápolnával szemben lévő emlékoszlopon olvasható (ez ma is elfogadott dátum). 1569-re teszi a támadás idejét a Szentegyházán megjelent helyi lap, mikor a helységet is felégettette a fejedelem. A négy egymástól eltérő év megjelölése elfogadhatatlanná teszi az esemény hitelességét.

A fejedelem testőrparancsnoka az olasz származású Gromo kapitány volt, kinek ígérete volt, hogy János Zsigmondot „elteszi láb alól”. Ő írt a fejedelem jelleméről, testi-lelki kiválóságáról, az udvari eseményekről, de sem ő, sem a fejedelem ellenségei, a kortársak nem tudtak semmit a Lónyuggatói csatáról.

Felségsértés lett volna egy egyszerű papnak a fejekénti felkelés parancsát kiadni; az a szék hadnagyára és bírójára volt korlátozva. Ez időben Csík szék bírja és hadnagya a csíkszentkirályi Andrásiak voltak, nekik viszont az unitárius Békés Gáspár melletti hűségükért kellett elhagyni Erdélyt és nem a katolikus Báthori melletti hűségért.

Sem a büntetésnek, sem a megbocsátásnak semmi nyoma nincsen a történelmi emlékezésben, ami a kor szelleméből adódóan lehetetlen.

Többszöri országgyűlési végzésben és nyomtatásban is le volt szögezve az unitárius vallásterjesztés és a János Zsigmond-i valláspolitikai Programja: „Nem fegyverrel és erőszakkal”; „Isten ígéje szabadon hirdettessék!” (a „Hitvallás és Védírat” c. 1567-ben nyomtatott könyvből). A fejedelem és az országgyűlés álláspontját világgra szólóan hirdeti és megpecsételi az 1568. január 6–18. között tartott tordai országgyűlés vallás- és lelkiismereti szabadság törvénye, ediktuma, mely a világon a legelső.

Történelmi tény, hogy az unitárius vallásról, mint felekezetről az 1568-as tordai országgyűlés előtt nem beszélhetünk; mint unitárius egyházra – recepta religióra – a marosvásárhelyi 1571. évi országgyűlés végzése előtt nem hivatkozhatunk.

Ha 1567-ben János Zsigmond nem lehetett unitárius, mert ilyen megreformált egyház még nem volt, akkor az unitárius vallást akkor (és azután sem) terjeszthette erőszakkal. Ami nincs, az nem adható tovább. Így az 1567. és a többi évben megjelölt pünkösdi búcsú el kell maradjon, mert ha támadás nem volt akkor védekezés sem lehetett.

Végül pedig a búcsú unitárius vonatkozása nem a hit, hanem a történelmi valós események körébe tartozik, melyek megtörténtét kizárják.

Végül legyen szabad mindezeket túl hozzátennem egy megjegyzést a Főt. Jakab László plébános úr záró szavaiban foglalt tiltakozáshoz: „A búcsú természetesen vallásos jellegű, és annak is kell maradnia, nem szabad **nemzeti** (kiemelés a szerzőtől) jellegűvé átalakítani”. Most, amikor 2000-ben a csíksomlyói pünkösdi búcsút az összmagyarság egyik kiemelt ünnepi alkalmának tervezte a Magyarok Világszövetsége, mert a legnagyobb demonstratív összefüvetele a határok elmosta magyarságnak, nem tudom megérteni azt, hogy a közös érdekű csíksomlyói pünkösdi búcsú, a másoktól is idézettek szerint árt-e az összmagyarságnak, vagy az összmagyarság árt a katolikus pünkösdi búcsúnak a szeparatív elzárkózással.

A közvéleményt irányítók döntsék el a lelkiismeretük szerint a megadandó választ, de tisztelettel kérünk mindenkit, aki a közös ügyeinkbe véleményével bárhol és bármikor befolyást gyakorol, hogy „Lássanak mindig tisztán közös ügyeinkben, és beszéljenek mindig igazat magunkról”.

Simén Domokos

János Zsigmond, Erdély fejedelme Emléktáblájának avatása Budapesten

(1999. november 5-én)

Rég volt 1991 decembere. Ekkor történt, hogy egyházunk legfelső vezetése – akkor püspökhelyettes úr és főgondnok úr – javaslatunkra tervbe vette, hogy *János Zsigmond, Erdély fejedelme* tiszteletére Emléktábla felállítását kezdeményezi illetékes hatósági szerveknél, mondván, hogy aki a múltját nem becsüli, az a jövőjét sem értékeli. E munka túl hosszú időre nyúlt, de végül is megvalósult.

Az előzmény az volt, amikor 1938-ban az akkori Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1938. július 14-i 2928. sz. határozatával jóváhagyta Buda XII. kerületében, a Széchenyi-hegy és Farkasvölgy határán a „János Zsigmond” utcanév megnevezés létrehozását. Patinás gyöngyszeme e hely a Farkasvölgynek, ezen belül a XII. kerületnek. De nem volt Emléktábla az utcanévtábla mellett János Zsigmond, Erdély fejedelme személyére szólóan. Kapjon hát ilyen Emléktáblát, ami az Ő szellemét, szellemiségét, államférfiúi nagyságát, kiemelten az *1568-as tordai országgyűlésen* tanúsított államfői érdemét reprezentálja a hit, a lelkiismereti és vallásszabadság törvényének megvalósítása ügyében. E törvény áll legközelebb hozzánk, s a több évszázados unitárius múlt és a történelem elsősorban bennünket kötelezett e lépés megtételére.

Nyolc év munkája és vitái, hatósági és tudományos összeütközései mégiscsak eredményre vezettek. A segítőkész, jóindulatú illetékesek, sokféle ellenvéleménnyel szemben, nekünk adtak igazat, mert a történelmi tények bennünket igazoltak, s a történelmi tények makacs igazságot takarnak.

Kik voltak Ők?

Dr. Demszky Gábor, Budapest Főváros polgármestere, aki határozott állásfoglalást tett az Emléktábla megvalósítása ügyében.

Mészáros György, a Fővárosi Közgyűlés Városképvédelmi Bizottságának Titkára, aki „szellemi motorja” volt az Emléktábla létrehozásának, és kiemelkedő intézkedéseivel segítette e vonatkozásban egyházunkat.

Dr. Mitnyan György, Budapest Főváros XII. kerületi Önkormányzatának polgármestere, aki messze-menő jóindulattal segítette e terv megvalósítását, vezető munkatársaival, mindenekelőtt **Gonda Attila** tanácsos úrral együtt.

Jóleső érzés volt azon hivatalos ígéretük is, hogy a János Zsigmond utcával szemben készülő, és 2000-ben átadásra tervezett „Honfoglalási Emlékpark”-ban az 1568-as tordai országgyűlésre emlékeztető *kopja*-fa kerül felállításra, megfelelő szöveggel ellátva.

A János Zsigmond-Emléktábla segítőkész kivitelezője a KANDELÁBER Rt. volt, ezen belül két vezető munkatársa **Kráner Márta** és **Molnár Örs**, akik az Emléktábla elkészítésének legfőbb és leglelkesebb támogatói voltak.

Mindnyájukról a köszönet hangján emlékezünk meg!

Végül köszönetet kell mondanunk a János Zsigmond utcai saroktelek tulajdonosának, *Oláh Antal* úrnak, aki a XIII. kerületi Önkormányzat hivatalos felkérésére volt szíves hozzájárulni ahhoz, hogy az Emléktáblát kerítésére felszereljék.

Hát így érkezünk el 1999. november 5-éhez, amikor is ünnepélyesen felavatásra került a János Zsigmond, Erdély Fejedelme tiszteletére felállított Emléktábla.

Zord, hűvös, szeles hegyi levegő fogadta az ünnepség résztvevőit a Farkasvölgyben.

Rég várt nagy napra ébredtünk – kezdte mondani-valóját az ünnepség levezetője –, majd a meghívott vezető személyiségek és a megjelentek üdvözlése után megnyitotta a leleplezési ünnepséget.

Főtisztelendő **Orbókné Szent-Iványi Ilona** egyházi főjegyző-püspökhelyettes mondta el mélyreható gondolataival, áldását adva, a dísztabla felavató beszédét, a betegsége miatt távollevő főpásztorunk, főtisztelendő Bencze Márton püspök úr helyett.

Ezt követően **Dr. Mitnyan György**, a XII. kerületi önkormányzat polgármestere vette át ünnepélyes megemlékezés keretében a dísztablát és az új utcanévtáblát.

János Zsigmondra, Erdély fejedelmére emlékezett ezután kevés ember előtt ismert történelmi tényekkel **Dr. Murvay Sámuel**, egyházunk főgondnoka, a jelenlévők nagy meglepedésére.

Dísztablaavató ünnepségünket egyházi énekkel kezdtük, és nemzeti imánkkal a Himnusszal fejeztük be.

Isten áldása legyen ezen Emléktáblán!

Emlékezetes, tartalmas, szép ünnep volt ez számunkra!

De még emlékezetesebb lesz számunkra e dísztablaavatás, ha megfogadjuk, hogy e patinás hely, Budapest XII. kerületének e kiemelkedő gyöngyszeme és János Zsigmond, Erdély fejedelmének Emléktáblája történelmi kegyelethely lesz számunkra, egy zarándokhely a magyarországi és erdélyi unitáriusok és minden ember számára.

Ezért elhatározzuk, hogy minden évben, legelső alkalommal János Zsigmond születésének 460. évfordulóján, 2000. július 7-én, (ami jövőre pénteki napra esik, s ezért 2000. július 8-án szombaton) elzarándokolunk ezen Emléktáblához, s emlékezünk János Zsigmondra, fejet hajtunk emberi és államférfiúi nagysága előtt.

Születésnapját követő első vasárnapon pedig a budapesti Nagy Ignác utcai unitárius templomban ünnepi püspöki istentiszteletet tartunk Őreá emlékezve.

Dr. Kis Zoltán

az egyházi főtanács tagja,
az egyházi képviselő tanács tagja

UNITÁRIUS ELŐDEINKRŐL...

Szentábrahádi Lombard Mihály (1683–1758)

Az Unitárius Egyház tizenhatodik püspöke – Szentábrahádi Lombard Mihály – György nevű apja fiaként Városfalván születik.

Tizenöt éves koráig szülőfaluja iskolájában tanul. Tanulmányai folytatásához Kolozsvárra megy, ahol az akkori unitárius iskola élén Kolozsvári Dimén Pál áll. Itt tanul 1710-ig. Tanulmányi eredménye alapján az Egyház megbízta az Erdély politikai megszervezésére kinevezett országos bizottság unitárius tagjainak lelki gondozásával. Itt ismerkedik meg Bíró Sámuel fő kormányzó tanácsossal, az Egyház korabeli patrónusával, kinek anyagi támogatásával 1712-ben tanárnak választják, és külföldi továbbtanulásra jelölik.

Szentábrahádi Lombard Mihály előbb a leideni, majd a frankfurti egyetemen tanul.

Frankfurtból 1715 nyarán érkezik haza. Ezen esztendő végén és a következő esztendő első két hónapjában Bíró Sámuel fiának házitánítója, majd 1716. február 27-től az óvárban levő unitárius iskola tanára. Ezen iskolában rövid két esztendőt tanít. 1718. október 10-én az iskolát át kell adni a katolikus egyház tulajdonába. Ennek történetét részletesen Gál Kelemen írja meg a „Kolozsvári unitárius kollégium története” c. (1935) munkában.

E munkából tudott, hogy az új, Magyar utcai iskolában a tanítás kedvezőtlen körülmények között kezdődött. A megelőző év nagy szárazsága, a pestisjárvány, az új iskolaépület alkalmatlansága, a tanulóifjúság bizalmatlansága nehéz és súlyos megoldásra váró problémák sorozatával jelentkezik.

A rendszeres tanítás az új iskolában tulajdonképpen 1720 őszén kezdődik. Az iskolának nincs igazgatója. Ügyeit a püspök, Almási Gergely Mihály és Szentábrahádi Lombard Mihály együtt végzik. Az iskolai törvények meglazulnak. Részben helyszűke, részben tilalom miatt a filozófiai tanfolyam nem működik. Amikor Szentábrahádi Lombard Mihályt tanárnak választják, tulajdonképpen ő az iskola egyetlen tanára, aki minden tantárgyat egyedül tanít. A tanításban a lengyel származású, 10 évig külföldön tanuló Visszovátus András, a senior Nagy György és a lengyel és magyar eklézsiák költségén külföldön tanuló Gejza János segíti.

A diákok iskolai életét a csomó nehézség akadályozza. Hogy csak a két legszembetűnőbbet említsük, ilyen az éhezés és a fegyelem hiánya.

Az étkezés megoldására a patrónusok között gyűjtést kezdeményez Szentábrahádi. Később (1724) megszünteti az alamizsnarendszert, és szabályozza az adományok felhasználását. Ezek egyik részét a közszükséglet fedezésére fordíttatja, a másik részét pénzzé téteti és kiadhatja kamatra, hogy az élelemhiányt gabona vásárlásával oldják meg.

A tanulást zavaró másik nehézség az iskola elvételével egyidőben jelentkező fegyelemlazulás. A fegyelem helyreállítása érdekében Szentábrahádi új intézkedéseket léptet életbe. Így többek között kötelezővé teszi az órák rendszeres látogatását. Bevezeti a tandíjrendszert (1725), módosítja a fenyítést. Előírja a tanulók és a tanítók ruha- és hajviselését. Betiltja a tanulók fizikai munkára való igénybevételét, és az iskolai juttatást függővé teszi az iskola érdekében végzett munkától.

Szentábrahádi tanári működésének második évében, az ádamosi zsinaton (1718. június 19.) a papi vizsgáztató

bizottság elnöki tisztét tölti be. Ugyanezen tisztségében van jelen a szentmártoni (1722. június 22.) és a bágyoni (1723. június 20.) zsinaton is.

1720-tól Szentábrahádi a kolozsvári unitárius iskola igazgatójává választják. Mivel az iskolának nincs megfelelő létszámú tanári kara, az iskola igazgatása mellett továbbra is tanít.

Szentábrahádi 1724. április 7-én, a Kolozsváron tartandó Főtanácstól megbízást kap a közjegyzői teendők végzésére, és az ugyanazon évi, június 27-i zsinat meg is erősíti tisztségében. E zsinat mondja ki, hogy a közjegyző, püspök hiányának esetében – annak megválasztásáig –, végzi a püspöki teendőket.

1737-ben a kövendi zsinat (augusztus 24.) Szentábrahádi püspöknek választja.

Ez időtől fogva négy hivatalt tölt be: tanító, iskolaigazgató, közjegyző és püspök.

Mint közjegyző 1728-ban életre hívja a tizenkét tagú „legfőbb egyházpolitikai tanács”-ot, majd 1730-ban a felügyelő gondnoki tisztséget.

Püspökségének két évtizedes időtartama alatt megerősíti az egyház szervezeti életét. Ilyen többek között a zsinat feladatának munkakörének és lefolyásának szabályozása. Jelentős szerepe van olyan zsinati határozatok életbeléptetése körül, mint pl. az egyházi jellegű levelek széthordása és kézbesítése, a papok szombati eklézsiájuk területén való tartózkodása, a papi kinevezések okirattal való alátámasztása, az esperesek esztendőnkénti eklézsiavizsgálata, számadó-gondnoki tisztség életrehívása stb. Mindez alátámasztja Szentábrahádi egyházi tevékenységének értékelését, mely szerint Ő az egyház „második alapítója”, vagy mint több életrajzírója írja „az Egyház szeme, szíve és szája”.

Szentábrahádi legmaradandóbb érdemét az egyház-irodalom terén fejt ki.

A Dávid Ferenc által lefektetett és munkáiban kifejezésre jutó unitarizmus válságba kerül. Az Egyház fennmaradását biztosító Blandrata-Hunyadi féle hitvallás visszalépést jelent az unitarizmus hitéletében. 1618-ban az Egyháznak tisztáznia kell a szombatossággal való azonosítást, majd 1638-ban az újabb hitújítás vádját.

Az Egyházra kényszerített 1638. évi „dési egyezés” kötelezővé teszi „Jézus isteni tisztelettel való imádását”. Ezen hitvallás elfogadása biztosítja az Egyház további fennmaradását, illetve az unitárius közösségek egyházként való kezelését. 1638-tól a hitelvi álláspont gyakorlását többször is megkérdőjelezzik, de a dési egyezés betartására való hivatkozás minden alkalommal lehetővé teszi az egyházi élet folyamatosságát. A hittételek meg- és újrafogalmazásával több unitárius püspök is foglalkozik, de ezen megfogalmazások csupán védelmi jellegűek, és nem a hit elmélyítésének célját szolgálják.

E törekvéseket nézve messze a többiek fölé emelkedik Szentábrahádi latin nyelvű, rendszeres teológiai munkája, melyben tudományos alapon fejt ki az unitárius hitelveket.

A munka a korabeli egyházi tanítások és tudományos álláspontok figyelembevételével és közös nevezőre hozásával készül. Négy részben tárgyalja az unitárius vallás Szentírásra alapozó lényegét, a keresztény étel- és életszabályokat, azaz „a minden emberrel közös keresztény erkölcs-tant és keresztény egyházat”. A XVIII. század erőszakos

katolizációja kivédésére készülő munkát az Unitárius Egyházban is különbözőképpen értékelik. Ferencz József, Boros György, Borbély István a munkát a „kibúvó ajtó rendszerének” mondja, de elismerik, hogy a XIX. század utolsó harmadától fennálló unitarizmus alapját képezi.

Vári Domokos a munka értékét a keltezés korának szemszögéből ítéli meg. Ugyanis akkor íródik, mikor ismét lábra kap a természetes dolgok iránti érdeklődés. Amikor a józan ész már hirdeti jogait, de megtorpan a dogmatizmus falai előtt.

Jakab Elek a munkát többre értékeli Dávid Ferenc munkáinál, és az evangélikus egyháztörténész Masznyik Szentábrahámot a XVIII. század „legnagyobb magyar protestáns dogmatikusának” nevezi.

Szentábrahám – Derzsi Károly budapesti lelkész fordításában – a vallással, a Szentírással, Istennel, Isten tulajdonságaival, az isteni gondviseléssel, a hittel, a megigazulással, a szentségekkel, az eklézsiával, a halállal, a halhatatlansággal, a föltámadással és az utolsó ítélettel foglalkozik. Azaz mindazzal, ami a korabeli kereszténység lényegét jelenti.

Bár e tanulmánynak nem célja Szentábrahám teológiai álláspontjának részletes bemutatása, de érdemes annak néhány tételére fölfigyelnünk.

Így pl. Szentábrahám szerint a vallás a keresztény hittudomány gyakorlata vagy cselekvőleges megélése. A Szentírás a kijelentésnek könyv formában való megjelentetése. A vallás alapjának Isten létezését tekinti. Istenben tulajdonságokat és indulatokat különböztet meg. Egysége nem ismer vele egyenlőt. Amint mondja „egyéb istenek is tőle nyerik istenségüket”.

A kezdetben természeti törvényekkel kormányzó Isten – vallja Szentábrahám – az Újszövetségben alakít ki – saját és az emberek kapcsolatában – új törvényt. Ennek a közbenjárója Jézus Krisztus, aki Isten különös gondviselése alatt születik. Föltámadása, amely Isten hatalma és dicsősége mellett tanúskodik, a keresztény vallás alapját képezi.

A dési egyezségnek megfelelően Jézust „igaz Istennek” mondja, akit azonban meg kell különböztetni az Atyától. Krisztus feladata az, hogy gondoskodik az üdvösségről.

A szentlélekben – Szentábrahám – Isten ajándékot osztó erejét látja.

A megigazulást a bűn megbocsátásával azonosítja. A szentségeket az Isten és az ember közötti szövetség jegeinek tekinti.

Figyelmet érdemlő Szentábrahám munkájában az emberrel foglalkozó rész. Ebből kirajzolódik annak az embernek a képe, akinek nemcsak Isten, hanem az ember felé is van kötelessége, akit Isten azért segít, hogy értelmével és szabad akaratának birtokában az Istenben megvalósuló értékeket gyakorolja.

Szentábrahám ismert – a fentén kívül – tizen-nyolc latin nyelvű nagyobb munkája, négy latin és hét magyar nyelvű kisebb értekezése, halotti beszédei és imái.

Legfigyelemreméltóbb az 1746-ban íródott, és 1826-ban, halála után hatvannyolc évvel Kolozsvárt kiadásra kerülő száznegyvennégy könyörgést tartalmazó imádságos könyve, melynek meglehetősen hosszú címe ekképpen hangzik: „Sokféle szükségünkben alkalmazott könyörgések, melyekkel minden rendű ember naponként, mint az idők és állapotok változnak, minden botránkozás nélkül gyakorolhatja magát az imádkozásban”. A könyörgések azt a célt szolgálják, hogy az ember minden körülmény közepette meglegyen az Istenhez való közeledés módját. Vagy, mint a „kegyes olvasónak” szóló aján-

lás utolsó mondata mondja: „úton, vizen, házban, dolgoz közben is... Istenhez hálaadó imádságot” mutass be.

Szentábrahám magánéletéről keveset tudunk. Külföldi tanulásából hazatérve öt év múlva megnősül. Felesége Takács Sára. Hat leánygyermekük közül apját mindössze kettő éli túl: Pálfi Benjámin tanár és Kovács Tamás kolozsvári pap felesége.

Szentábrahám 1758. március 30-án halálozik el. Temetésére április 5-én kerül sor. Halálát követő napon levél útján értesítik az eklézsiákat a püspök elhalálozása felől. Tetemét minden pompa nélküli koporsóba helyezik és április 15-én adják át az anyaföldnek. A temetési szertartást Fejérvári Sámuel és Ágh István végzi, az iskola diákjai, a katolikus és református papok, a katonai parancsnokság és nagy sokaság jelenlétében.

Lászlóffy Aladár 1989. évi közlése szerint a házsongárdi temetőben még megtalálható koporsó alakú tumbája, melynek nyugati oldalán ez az elmosódó szöveg olvasható: „Itt nyugszik az Úrban elaludt N. T. férfinak, utána harminckét hetekkel, négy hónapokkal, életének hatvanegyedik esztendejében boldogul kimúlt istenfélő házastársa is T. Takács Sára asszony három lányával”. A tumbán felismerhető egy korkép is, amely a kicsinyeskedő, a közérdeket feldaraboló korszellemre utal.

Szentábrahám érdemeit többen méltatják. Jakab Elek kevés igényű, megfontolva cselekvő ember képét hagyja az utókorra, aki szívén viseli, és igyekszik a tanulmányosság életkörülményein segíteni.

Iván László az egyetemes kereszténység egyik legnagyobb teoretikusát látja benne.

A „Négyszáz év” címet viselő emlékkönyv apostoli munkáját, a vallásos élet föllendítése érdekében végzett hitvédő, egyházépítő és nevelő munkásságát értékeli.

A kortárs Fejérvári Sámuel temetési beszédében ezekben összegzi érdemeit: „bölcssége és tudománya magasan szállott, minden terhet fáradhatatlanul vitt és soha a dolog elől ki nem tért.”

Midőn az 1999. esztendő végén Szentábrahám Lombard Mihály emlékeztetőt újítjuk fel, érdemes elgondolkozni azon, hogy milyen teendő vár a ma unitárius emberére, az Egyház további fenntartása, hitelveinek széles körökben ismertetése, általában jövője érdekében. A múlt sok példát szolgáltat, csak éppen ismerni kell és felhasználni jövőbemutató értékeit.

Néhány nagy püspökünk emlékét felújító sorok e célt kívánják előmozdítani.

Felhasznált irodalom:

Aranyosrákosi Székely Sándor: „Unitaria vallás története Erdélyben”, 1839.

Danielik József: „Magyar írók”. Életrajz gyűjtemény, 1858.

Jakab Elek: „Szentábrahám Mihály”. Ker. Magvető, 1861.

Simó János: „Az unitárius egyház története”. 1898.

Boros György: „A XVII. század termékei”, Ker. Magvető, 1932.

Gál Kelemen: „A kolozsvári unitárius kollégium története”. 1935.

Iván László: „Szentábrahám Mihály”. Unitárius Értesítő, 1935.

Lászlóffy Aladár: „Házsongárd”, 1989.

Kelemen Miklós

Gyermekeknek

Balázs Ferenc: Közérthető evangélium (részlet)

Ez a názáreti Jézus élettörténete, a majd kétezer esztendővel ezelőtt élt prófétaé, akiről halála után buzgó férfiak könyveket írtak: evangéliumokat, azaz örömuzeneteket. Azokba belefoglaltak mindent, amit róla megtudhattak; de ez a minden néha kevés: a bizonytalanságban hagy; más-kor meg túl sok: megzavar. Jámbor, együgyű lelkek el sem igazodhatnak bennük, a tudósok is csak úgy, ha magyarázzák. Ahányan vannak, annyiféleképpen. Akkor pedig hol marad a hívő ember lelki épülése?

En, kései evangélista, két úrnak fogadtam szolgálatot: az igazságnak, meg a hitnek. Nem ellenségei ezek egymásnak. Igazság útján addig haladtam, amíg magamnak képet nem alkottam: ez Jézus. De ki állhat jól a végső igazságról? Talán másnak van igaza, talán egyikünknek sincs. Az arcot azonban, melyet az evangéliumokból előragyogni láttam, most hívő embereknek megmutatni akarom. Íme az ember...

... Legendák kódébe vész a Jézus születése. Parancsot küldött Augustus, a római császár, birodalma minden tartományába, az egyik tengertől a másik tengerig, hogy a föld minden lakóját összeírják. Hadd tudja meg, hány ember féli az ő hatalmát. A kis Zsidóországba is eljutott a parancs. Nosza, lett sürgés-forgás, lótas-futás! Asszonyok útravalót csomagoltak, férfiak szamarakat nyergeltek, hogy mindenki oda utazzék, ott írassa össze magát, ahonnan a családja származott.

A názáreti ácsmesternek, Józsefnek Betlehembe kellett mennie, mert az ő családja, a híres Dávid-család, amelyből királyok is születtek, abból a távoli városkából való volt. Fiatal feleségét, Máriát féltő gonddal ültette a szamar hátára, s négy napig rótták az utat hegyen föl, völgyön le, amíg egy este, holdvilágos, csillagos este Betlehembe megérkeztek.

Egyik háztól a másikig jártak; egyik vendégfogadó után a másikba kopogtattak be: éjjeli szállást csak nem kaptak sehol. Telve volt a város messziről jött vendégekkel. A végén is mit tehetett egyebet szegény József? Hideg éjszakában kint csak nem hálhattak, bekéredzett egy istállóba a városka szélén. S puha szalmán, kérődző állatok teste melegében, ott adott életet Mária az ő első szülött fiának, a kicsi Jézusnak.

Jászolba fektette, altatta, etette drága szép Mária az ő kedves fiát, a kicsi Jézuskát.

Nagy fényesség támadott a kicsi Jézus feje körül. Nem is fért el az a nagy fényesség a kicsi istállóban. Kiáradott az ajtó hasadékan, nekifutott a nagy pusztaságnak, ahol pásztorok csendesen nyájaikat őrizték.

A pásztorok erősen megrémültek a fényesség láttán. De akkor hirtelen szózatot hallottak: *Ne féljete!*

– Íme, nagy örömet hirdetek nektek, mely az egész népnek öröme lesz. Ma született nektek a Megváltó Dávid városában.

S angyalok serege jelent meg előttük, akik ezt énekelték:

– Dicsőség a magasságban Istennek! A földön békeség, s az emberek közt jóakarát.

A pásztorok bezzeg nem vártak biztatást. Bundáikat nyakukba vetették, sebesen megindultak a város felé. Megtalálták az istállót, megtalálták Máriát is a gyermek Jézussal. Ottan leborultak, a földre borultak, s úgy dicsőítették az Istent, aki nekik s az egész világnak bűneiből, gonoszágaikból szabadítót küldött.

S a pásztorok után jöttek a keleti bölcsek. ...Csillag jelent meg az égen, gyönyörű csillag, amikor Jézus megszületett. Meglátta a szép csillagot három napkeleti bölcs. Tanakodni kezdtek magukban:

Mit jelenthet az a szép csillag, vajon mit jelenthet? Addig gondolkoztak, addig vizsgálgatták a régi írásokat, amíg kitalálták:

– Megszületett a zsidók új királya, aki az egész világnak is megváltója lesz.

Nosza, fölkerelkedett a három napkeleti bölcs. Megrakták tevéiket drága ajándékkal. Elindultak nyomban Zsidóország felé.

Hát a csillag szépen ott megyen előttük; mutatja az utat éjjel is, nappal is.

Mentek, mendegéltek napokig, hetekig. Egy nap megérkeztek szép Jeruzsálembe.

Meghallotta jöttüket Heródes, a zsidók királya. Maga elé hívatta a három napkeleti bölcsöt. Megkérdezte tőlük: Mi járatban vagytok, napkeleti bölcsek? Megszületett a zsidók új királya, aki az egész világnak is megváltója lesz. Hozzá igyekezünk, hogy neki tisztességet tegyünk.

A zsidók új királya? – Heródes szörnyű haragra gerjedt. Ki meri fenyegetni az ő hatalmát? Jaj annak a csecsemőnek, jaj az anyának is! Kardélre vele, most, azonnal, tüstént! Merre küldje a katonáit? Talán ezek a bölcsek azt is tudják.

– Napkeleti bölcsek! Tudjátok-e, hol keressétek a zsidók új királyát?

A napkeleti bölcsek ezt felelték:

– Csillag vezet minket, megyünk a nyomában. Heródes erre maga elé hívatta az írások tudóit: írások tudói, mondjátok meg nekem, hol kell megszületnie a zsidók új királyának, aki az egész világnak is megváltója lesz?

Az írások tudói nyomban megfeleltek: – A júdeai Betlehemben.

Mondotta erre Heródes:

– Menjete csak békességgel, napkeleti bölcsek. Hanem visszajövet el ne mulasszátok énhozzám betérni. Én is hadd tudjam meg, ki az az új király, hadd menjek el én is tiszteletem tenni.

Megköszönte szépen a három napkeleti bölcs a királynak irántuk tanúsított jóságát. S már indultak is tovább a fejedelmi Betlehembe, hogy fölkeressék a világ megváltóját.

Hát a csillag most is ott megyen előttük, mutatja az utat. Hegyen föl, völgyön le, Betlehem széléig, öreg, köből rakott istállóházáig.

Ott aztán megállott. Bement a három bölcs.

– Üdvözlégy zsidóknak újszülött királya! Hát a kicsi Jézus mosolyog, mint gyermek...

Aztán kirakták, amennyi drága ajándékot csak hoztak, aranyat, tömjént, mirhát, mind kirakták a kicsi Jézus elé. S ahogy jöttek, már mentek is vissza hazájukba, vissza napkeletre.

De úgy megszerették azt a jászolbölcsőben kedvesen mosolygó kicsi Jézust, hogy Heródes minden kincséért sem mentek volna vissza Jeruzsálembe, őhöz betérni, amit láttak és hallottak, mindent elmesélni. Még valami gonosz forral az a vén király.

Más úton tértek vissza hazájukba.

Ifjúsági Konferencia a tudomány és vallás harmóniája jegyében

A debreceni unitárius egyházközség igen szeretett lelkésze, **Bajor János** tiszteletére határozta el, hogy a lelki örökségét leghitelesebben úgy őrzi, ha az ifjúságra, a kultúrára, a tudományra szeretettelvűen figyel. Ezért a legjobb lehetőségnek az tűnt, hogy elvállalja az éves Ifjúsági Konferencia megszervezését.

Igy érdekes színtörténet lett Debrecennek a Mihály napi vásárral egyidejűleg, **október 9-10-én** megtartott nemzetközi ifjúsági rendezvény, amelyet az unitárius egyház, több társ egyház és szervezet támogatásával, hozott létre.

A Kőlcsey Ferenc Művelődési Ház konferenciatermében különböző tudományok és vallások hazai és külföldi képviselői vettek részt előadóként, hallgatóként és hozzászólóként. Érkeztek Kárpátaljáról, Kolozsvárról és Székelyföldről is vendég fiatalok, de Budapest, Pécs, Eger és más városok is képviseltették magukat az ökumenikus szellemű összejövetelen. A távolról érkezettek kollégiumi szállás és teljes ellátás várta a résztvevőket táji jellegű közös ebéd mellett, vagy vitaülésen és esti programokon ismerkedhettek egymással.

Az egyház nevében **Miklósi-Vári Katalin** lelkész nyitotta meg a rendezvényt, ismertette az ilyen típusú ifjúsági összejövetelek előzményeit, múltját, célját. A résztvevőkön kívül üdvözölte a helyi társ egyházakat, akikkel személyesen is felvette a rendezvény okán a kapcsolatot. A Jákob létrájának bibliai története és Weöres Sándor gondolatai: „Egyetlen ismeret van, a többi csak föld / alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra” – voltak a lelki kiindulópont a tudomány és hagyomány egymást erősítő ismeretének összehangolására.

Az előzőkhez kapcsolódva **Dr. Kozák Miklós** egyetemi docens a műsorszervező és programvezető bizottság nevében ismertette az előadássorozatot tudományos és közismereti jelentőségét, az egyházak, a művészetek és tudományok, mint kutatóhelyek harmonizációs törekvéseinek fontosságát. Kifejtette, hogy a rendezvény az anyagi, szellemi és lelki világ együttes és kölcsönhatásban fejlődő evolúciós folyamatainak bemutatása céljából született, olyan előadók bemutatkozásán keresztül, akik ötvözni tudják magukban a tudományosságot, a lelki élet és a valamely felekezethez való tartozás párhuzamos világait.

Dr. Oláh Andor, a Debreceni Unitárius Egyházközség gondnoka, szeretettel üdvözölte a Debrecenben először létrehozott rendezvény résztvevőit, a felekezetek képviselőit, utalva az egymás iránti tolerancia és az együttműködés szükségességére, s örömet fejezve ki, hogy e város, mint kulturális központ számtalanszor adott helyet a reformer gondolatok megnyilatkozásainak.

Dr. Kecskeméti Tibor, geológus-paleontológus köszöntőjében kiemelte azt, hogy a tudomány számos kiemelkedő reprezentánsa volt egyben hívő, s a maga eszközeivel hogyan próbálta feloldani a misztika, az áltudományosság, a tudatos hamisítás káros hatásait. Személyes élményei az őslénytani kutatások kapcsán születtek, és erősödtek evolúcionista meggyőződésé anélkül, hogy ez hitében gyengítette volna. Felhívta a figyelmet olyan ma népszerű és nagy tömegben terjesztett kiadványokra, amelyek veszélyesen hamisítják a valóságot, járatták le a tudományt és sodorják a tájékozatlan fiatalokat a miszticizmus irányába.

Dr. Végh László, atomfizikus az MTA Debreceni Atommagkutató Intézetének főmunkatársa a mikro- és kozmoevolúció kérdéseit részben, mint tudományos kutató, foglalta rövid egység-

be, másrészt, mint református gondolkodó mutatta be a hit és vallás kapcsolódási pontjainak néhány általa is megélt alternatíváját. Kiemelte a gondolkodó és cselekvő ember személyi felelősségét sorsának, világképének formálásában. Utóbbi időben megjelent, ilyen témájú közleményeiből különnyomatokat adott közre az érdeklődőknek. Előadásának és személyiségének átütő ereje sok kérdést ébresztett a fiatalokban, meg a konferenciát követően is élénk és hasznos vitát indított. Talán az ilyen alkalmaknak van a legnagyobb hosszú távú hatása!

Püspöki Zoltán, biológia-földrajz szakos tanár, geológus doktorandusz, a debreceni unitárius ifjúság képviselője, a földi anyagevolúció folyamatának lényeges elemeit rendezte a tudomány mai állásának megfelelő áttekinthető rendszerbe, bemutatta a folyamatok kapcsolódását, egymásra épülését és egymásba ágyazódását.

Dr. Endes Mihály orvos, meghívott egyetemi előadó, sokoldalú természetbúvár, személyes hangvételű önvalómásban tárta fel azt a tudományt és evangélikus hitét egyaránt ötvöző ember- és természetbarát világot és látásmódját, amely őt a gyógyítás mellett a természet három Linné-i megfogalmazású országának (növény, állat, ásvány) elkötelezett és egységben látni tudó kutatójává tette. Az emberiséget fenyegető globális problémák jelentős részének okát éppen e harmónia hiányában, a tolerancia és önkorlátozás tökéletlenségében vélte felismerni. Az előadó rávilágított arra, hogy az embernek mindenkor szüksége volt transzcendentális kapcsolatokra, s ezek mikéntje saját fejlődésével együtt módosult.

Dr. Pap Miklós, egyetemi docens, humánbiológus antropológus igen információgazdag vetített képes előadás keretében mutatta be a biológia és paleontológia határán mozgó legújabb kutatási eredményeket, melyekben mind több ágacska rendeződik sorba az emberiség fejlődésének bonyolult törzsfáján. Az előadás igen érdekes színtörténet és záróakkordja volt, amikor az előadó a legújabb genetikai vizsgálatok alapján, clusteranalízis segítségével tette láthatóvá az egyes nyelvcsaládok törzsfelbontási hátterét, rokonsági kapcsolatait.

A nagy unitárius tudós, Darwin neve több előadásban is elhangzott, mivel a fajok eredetére vonatkozó alapvető műve, az élővilág és a benne foglalt humánevolúció mindmáig meghatározó alapját képezte. Zseniális felismeréseit saját korának tudományos közvéleménye rendkívül vegyes hozzáállással fogadta, s így példaértékű az a kitartása is, amellyel mindvégig megmaradt továbbfejlesztett tudományos meggyőződése és hite mellett.

Dr. Kiss László, biokémikus, tanszékvezető egyetemi docens, a Magyarok Világszövetségének regionális szervezetének elnöke, református tudós, mint felkért hozzászóló hangsúlyozta a biokémiának meghatározó szerepét, a bioevolúciós folyamatok rekonstrukciója terén. Ennek kapcsán mintegy egységbe fűzte az eddig elhangzott, utalva azok ma még gyakran bizonytalan pontjaira és a továbblépés szükségességére.

Dr. Sztankóczy Zoltán, unitárius teológus Chardin francia gondolkodó jezsuita teológus és filozófus életművének kitűnő ismerője, összefoglalójában bemutatta a példaképének tartott francia evolúcionista felfogását, amely egyben a korszerű és teológiai alapú fejlődéstani irányzatok alapját képezte. Előadásában megfogalmazta a teológia és a természettudományok közötti munkamegosztás alapját, amelyben ki-kik a saját eszközeivel működik. A teológiának szüksége van a fejlődésre, a tudományokra, a gondolkodásmód modernizálására, de a tudománytól el-

térően az evolúciós folyamatok vizsgálatában nem a „hogyan”-ra, hanem a „miért”-ekre kell helyeznie a hangsúlyt, amelyhez megvannak a saját eszközei.

A délutáni programban Erdélyből meghívott református és unitárius lelkészek tartottak közérdekű előadásokat. Ezeknek gondolati magva közvetve szintén kapcsolódott a korábban elhangzottakhoz, amennyiben a gondolkodás megújulására, fejlődésben betöltött szerepére és a partikuláris érdekeken túlmutató együttgondolkodásra hívta fel a figyelmet.

Gavrucza Emese, nagyváradi református lelkész humanista módon fogalmazta meg az egyetemes ökumenia szükségességét, amely túlmutathat a hivatalos kereteken, emberi belátáson, jó szándékon. Barátságon alapulva segítheti a történelmi jelentőségű közeledéseket, a szembenállások feloldódását és a közös jövőért való felelősségteljes együttműködést.

Pap Mária, szentivánlaborfalvai unitárius lelkész egy székelyföldi kis közösség üdvözlését és üzenetét hozta. Történelem és irodalomórának is beillő érdekes előadásában mély személyes átélessel vázolta föl a reformáció történetiségét, az erdélyi kultúrtörténetben, a felekezetek és a magyarság megtartásában betöltött rendkívüli szerepét. A hagyományos értékek megőrzése mellett sürgette a progresszív megújulást, amely azonban csak egy általános és széles körű ökumenia jegyében válhat valóban előremutatóvá. Örömet fejezte ki az elhangzott előadásokkal kapcsolatban, mivel úgy érzi, hogy a korszerű hit és vallás nem lehet meg a tudományok ismerete és az általuk nyújtott eszköztár nélkül.

Az előadások után a hozzászólók mondanivalójából az ökumenia, a megértés, a tolerancia, az együttgondolkodás, a gyakorlatban is megvalósítandó szeretettelvűség szükségessége és kiterjesztésének igénye fogalmazódott meg, amely minden résztvevő véleménye szerint az emberiség fennmaradásának leginkább járható útja.

Az előadóülést hozzászólások sora követte, amely baráti hangulatú vitákhoz vezetett. A nyolcvannál több résztvevő a szünetekben ismerkedhetett a helyi ásványgyűjtő kör achátkiállításának különösen látványos anyagával és megtekinthette a Földtani Társulat Oktatási és Közművelődési Szakosztályának poszterkiállítását is, amely a természetben előforduló szimmetriák világába kalauzolta a látogatót.

A résztvevők kellemes hangulatban tejezték be a jól sikerült előadóülést, közös egyetértéssel arra vonatkozólag, hogy hasonló tudomány- és vallásközi összejöveteleket tartsanak a jövőben is, egyre szélesebb körét vonva be az érdeklődő fiataloknak és segítve a kölcsönös megértés és közeledés olykor nem könnyű folyamatát.

A másnap központi eseménye az istentisztelet volt, melyet **Jakabházi Béla**, **Szász Adrienne**, **Pécsi Balázs** közreműködésével Miklósi-Vári Katalin tartott, Bajor János egy éve távozott debreceni lelkész emlékének ajánlva. Ez az alkalom egyben jó lehetőség volt a „tudományos információk” sokaságának összegzésére, gondolkodásunk csiszolására, lelki életünk mélyítésére. Hisz mindannyiunk feladata megtalálni azt a közös nyelvet, melyen egyaránt ért a tudományok hatására is felgyorsult világ és az egyre jobban befelé forduló egyház is.

Ez pontosan annak az egyháznak a kihívása, melyben a ma fiataljai kívánják helyüket megtalálni. Ez a konferencia jó kísérlet volt erre, egyfajta első lépés, melyet talán más szinten, más szinten folytatni kell!

a Debreceni Unitárius Egyházközség

EGYHÁZKÖZSÉGEINK ÉLETÉBŐL

Győr

„Azt dicsérd az emberben, amit sem elragadni, sem adni nem lehet, ami az ő tulajdona. Kérdezd mi az? A lélek s a lélekben tökéletességre jutott értelem. Gazdaggá csak a lélek tehet...”
(Seneca)

A mi templomunk és a mi lelkészünk Győr-Likólcson

Az őszi hálaadás ünnepe Szentmihály vasárnapja, azaz szeptember utolsó vasárnapja nekünk unitáriusoknak. Nagy ünnepeink alkalmával, amikor úrvacsorával is élünk, mindig szép számmal gyűlünk össze itt Győr-Likólcson a lelkési lakás körül. Ilyenkor a paplak legnagyobb szobájában sem férnénk el, így a kertben felállított harangot üljük körül, és Isten legszebb templomában, a szabad ég alatt énekelünk és imádkozunk. Talán szeret is bennünket egy kicsit a mi egy Istenünk, mert valahányszor dicsőítésére összegyűltünk mindig felragyogtatta napját, és jó időt adott nekünk.

Lelkészsünk imájával és egyházi beszédével vezetett, hogy hálát adhassunk Istenünknek mindennemű javainkért, amelyekkel ez évben is megáldott mindannyiunkat. Lelki vezetőnk rámutatott arra a jelenségre, ami sajnos a mai embert fenyegeti, jellemzi: a lelki elszegényedésre. Mert az ember nem csak test, de lélek és szellem is. Ha csak fizikai létünkkel foglalkozunk, és nem műveljük belső lelki, szellemi világunk, újra elállatiasodunk. Nem is beszélve arról, hogy a lélek művelése milyen belső tartást ad életünk elviseléséhez, és megszépíti fizikumunkat is. Ezekről a bajokról beszélt lelkészsünk igen szépen. Félt bennünket, mert felcserélődött az értékrendünk, és ezt helyre kellene közösen állítsuk amíg még nem késő.

Ezen istentiszteletünket jelenlétükkel megtisztelte öt ott-tawai testvérgyülekezeti tagunk is. Így lelkészsünk angolul is fohászkodott, és vendégeink énekeltek is nekünk. Díszpresbiterré avatásukat a haranglábra elhelyezett kanadai és magyar zászlók és a végezetül közösen elénekelt mindkét himnusz tették még ünnepélyesebbé.

Lelkészsünk figyel reánk és emlékezik mindenre. Néhai **Göncz Mihály** lelkész halálának 5. évfordulója alkalmával, ezen istentisztelet után, gyülekezetünk tagjai részvételével megkoszorúzták sírját, és lelkészsünk méltatta elődje munkásságát, mindezt angol nyelven is. Végezetül elénekeltük a székely himnuszt is a sírnál.

Köszönjük Istenünk, hogy a gyülekezetnek öt, **Sándor Gy. Mátyás** lelkészsünket adott utódjául, akivel együtt szeretnénk keresni azt a létet, ami nem csak eltűnés.

Göncz Mária Magdolna

Pestszentlőrinc

Nemzeti ünnepünkre, valamint a halottak napja községére való tekintettel októberi gyülekezeti estünket október 16-án, vasárnap délután öt órától tartottuk templomunk gyülekezeti termében.

A gyülekezeti lelkész áhítata után illusztris meghívottunk **Erdős István** Kossuth-díjas bábművész csodálatos tehetséggel vezette be a jelenlévőket a marionett művészet titkaiba, bemutatva három kedvenc bábját. Sajnálhatják azok a szülők, akik erre az alkalomra nem hozták el gyermekeiket. Ezt követően **Szabó Lajos** előadóművész szebbnél-szebb versekkel gyönyörködtette el a jelenlévőket. A vacsorát ez alkalomra **Dörögdi Miklós** bábművész ajánlotta fel, aki azt el is készítette és adományként ajánlotta fel 15 000 Ft értékben Egyházközségünk javára, amiért neki e helyen is és aranykönyvileg is hálás köszönetet mondunk az egyházközség presbitériuma nevében. A gyülekezeti est mindannyiunk örömére ez alkalommal is meghozta a maga erkölcsi és anyagi sikerét, amiért minden közreműködőnek hálás köszönetet mondunk.

November utolsó szombatján szeretetvendégséggel egybekötött gyülekezeti estet rendeztünk, melyre a síkos út ellenére szép számban jöttek el híveink és vendégeink. Ez alkalommal a gyülekezet lelkészének áhítata után **Dr. Molnár Tamás** világhírű történész, filozófus professzor tartott nagyon érdekes előadást, aki az Egyesült Államokban él, de magyar egyetemeken ad elő. Előadásának témája: *„A Jézus által megfogalmazott mélység és felszínesség filozófiai értelmezése”*.

Ezt követően **Budai Iona** népdalénekesnő, csodálatos hangjával nyűgözte le a résztvevőket. Mindkét meghívottunknak ez alkalommal is köszönetet mondunk, hogy jelenlétükkel és értékes előadásukkal emelték gyülekezeti estélyünk színvonalát. Ugyanakkor köszönetet mondok **Dörögdi Miklós** bábművésznak, aki saját maga készítette tortát ajánlott fel árverezésre, **Király György** Egerben élő festőművész hívünk festménye mellé. Megköszönöm a háziasszonyoknak a finom vacsorát, és a jelenlévőknek azt, hogy nemcsak erkölcsiekben de anyagiakban is támogatták egyházközségünket.

*„Az értől Óceánig futó haboknak
Én is egy ősi csermelye vagyok...
Engedd, hogy az én csermelyem is fusson a
Szent nagy érbe: Én élni akarok!”*

Küzdelmekben gazdag, hosszú életem során, mindig a békességet és a szeretetet hirdettem. Az Úr volt mindenkor az én világosságom... – vallja **Árkosi Barabás Miklós** (1902–1988) erdélyi unitárius lelkész és költő, a nagyenyedi unitárius templom építője és az egyházközség szervezője.

Bácskai Ágnes a Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség énekvezére, szeretett édesapja halálának 11 évfordulóján, a nagyenyedi unitárius templom fennállásának 70. és özv. **Barabás Miklósné** 92. születésnapján, a költő és író pap második verses kötetét jelenteti meg, melynek címe: *Erdélyi tájak, izenetek*, melyet tisztelettel és szeretettel ajánlok minden unitárius hívünknek. A verseskötet ára 350 Ft, és megvásárolható egyházközségeink lelkési hivatalaiban, valamint az Unitárius könyvesboltban (1054 Budapest, Alkotmány u. 12.)

Rázmány Csaba

EGYHÁZKÖZSÉGEINK ÉLETÉBŐL

Füzesgyarmat

Szeptember, október hónapokban jelentős, maradandó élményt nyújtó események voltak egyházközségünkben.

Szeptember 21-én Észak-Amerikából a testvéregyházak 23 tagú csoportját fogadtuk, nehézséget csak a nyelvtudás hiánya okozott néhány családnak.

Délutáni érkezésüket harangzúgás fogadta, majd üdítővel és süteménnyel kínáltuk őket. A templomban elénekeltük az 57. énekünket. Lelkészünk ismertette egyházunk megalakulásának idejét, a hívek számát, a jelenlegi létszámot, a megfigyelt kottákból magyar és angol nyelven elénekeltük az „Isten lelke” kezdetű éneket. Másnap reggel a templom előtti találkozóra mindenki jókedvűen, vidáman érkezett, itt már tolmács is volt. A vendégek és vendéglátók élményeiket mesélték, címeiket cseréltek. Véget érni nem akaró búcsúzkodás után, vidáman integetve tovább indult a csoport.

Ragyogó napsütés, nyárias meleg fogadta az őszi hálaadásra érkezőket.

Lelkészünk szószéki beszédét a 100. hálaadó zsoltár gondolataira építette fel, kihangsúlyozva a hálaadás szükségét.

Az úrvacsora kellékeit, a Jézus életére és cselekedeteire emlékeztető jegyeket, a kenyeret és a bort **Barta János** és felesége ajándékozták. Hálaasan köszönjük az adományt.

A hálaadó istentiszteletnek nagy számú résztvevője volt. Mindenki úrvacsorát vett, felekezeti hovatartozástól függetlenül.

Október 3-án tartalmas, szép ünnepség volt a füzesgyarmati egyházközségben. Felavatásra került a templomkertbe épített „Aradi 13 vértanú” emlékköve.

Énekvezérünk orgonajátéka mellett érkeztek a vendégek. A szószéken imát mondott és prédikált **Kedei Mózes**, székelyudvarhelyi esperes. Prédikációját azzal kezdte: „én erdélyi, magyar, unitárius keresztény vagyok.” Majd részletesen beszélt ezek tartalmáról, kezdve, hogy mit jelent kereszténynek lenni.

Balázsi László lelkészünk köszöntötte a vendégeket. Beszédében elmondta, hogy e kis közösség újra arra vállalkozott, hogy ismét jelet hagyjon maga után. A kis emlékmű 14 kőből áll, 13 az „Aradi 13” emlékére, a 14. nemcsak Batthyánnak, hanem azok emlékére is, akik valaha véreztek a nemzetért.

Dr. Murvai Sámuel, a Magyarországi Unitárius Egyház főgondnoka ünnepi beszédében méltatta a magyar nemzet évszázadok folyamán folytatott hősi szabadságharcát, szomorú, hogy e harcokat vérbefojtani mindig ugyanaz a szomszéd segített.

A főgondnok úr beszéde további részében elismertleg szövegezte Balázsi László és felesége fáradhatatlan, tevékeny munkáját. Megjegyezve, hogy az eredményes alkotómunkához a hívek együttműködése is szükséges.

A beszédek elhangzása után az egyházközség ifjainak és a Nyugdíjas Klub Dalárdájának műsora következett. Az elhangzott költemények: **Arany János**: Daliás idők bevezető szakasz; **Szentmihályi Szabó Péter**: Talpra magyar; **Tompa Mihály**: A gólyához, A madár fiaihoz; **Sajó Sándor**: Magyarok lenni, Az adocsi Máriához. A Dalárda egyházi és hitvalló énekeket énekelt. A műsor végén lelkészünk elénekelt a Székely Imádságot.

A hívek, vidéki és helyi szimpatizánsok zsúfolásig megtöltötték templomunkat. A kicsit hosszúra nyúlt ünnepséget a résztvevők szinte lélegzetvisszafojtva hallgatták, észre sem véve az idő múlását. A magasan szárnyaló gondolatok a férfiak szemébe is könnyeket csaltak.

A műsor befejeztével a gyülekezet, **Balázsi László** né énekétől kísérve, harangzúgás mellett kivonult, a templomkertbe. Zászlónkat gondnokunk vitte két fiatal kíséretében. A 90. zsoltár eléneklése után **Csurka István** író, a MIÉP elnöke ünnepi beszéde és az emlékmű leleplezése következett.

Az emlékkő leleplezése után **Kedei Mózes** esperes, **Varjas Emil** szeghalmi római katolikus plébános, **Balázsi László** lelkész megáldotta, felszentelte azt.

Végezetül elhangzott Nemzeti Imádságunk a Himnusz és a Székely Himnusz. A résztvevők virágot helyeztek az emlékmű köré.

Az emlékmű megvalósítása nemes érzelmektől vezéreltetve, anyagi fedezet nélkül kezdődött el. A követeket válogatta és az emlékművet – kevés segítséggel – lelkészünk állította össze. Csak a márványtáblák elhelyezését végezte szakember.

Az emlékmű 14 kőből áll, egy-egy márványtáblán az Aradi 13 neve, egy táblán évszám, 1848–1849. október 6.

Egy unitárius résztvevő

Gyulai szórvány

Szeptember utolsó vasárnapja a hálaadás napja. A gyulai szórványba is érkeztek híveink a megye különböző részéből.

Az énekek elhangzása után lelkészünk **Sík Sándor**: Hálaadás című költeményét olvasta fel. Prédikációját a 100. hálaadó zsoltár gondolataira építette fel. Beszédét néhány költő verséből idézett hálaadó sorokkal tette tartalmasabbá. Felidézte továbbá a hálaadó ünnep eredetét.

Az úrvacsora kellékeit, a Jézus életére és cselekedeteire emlékeztető kenyeret és bort **Szöts Lászlóné** és fia **Szöts Árpád** adományozta. Lelkészünk az adományt megköszönve Isten áldását és megtartó szeretetét kérte a gyengélkedő Édesanyára.

E hálaadó ünnepen keresztelő is volt szórványunkban. Egy fiatal szimpatizáns házaspár hozta el első gyermekét hozzánk.

Nagy örömünkre volt az újjáalakult szórványunkban az első keresztelő.

Kné. R. E.

EGYHÁZKÖZSÉGEINK ÉLETÉBŐL

Nagy Ignác utca

Egyházközségünk szeptemberi és októberi tevékenysége az őszi gyönyörű színeire jellemzően, szintén gyönyörű színes és dús volt, eseményekben gazdag.

Kezdeném a szeptember eleji tanévnyitással, amely tanévnyitó istentisztelet keretében történt. Az istentiszteleten részt vett az ifjúság apraja-nagyja, köszöntötte őket a tiszteletes úron kívül **Muszka Ibolya** és **Sipos Emőke Villő**. Megemlíti, hogy a kisebbek csoportja, a vasárnapi foglalkozások témájának megfelelően táblaképet készít, rajzol, fest, ragaszt stb., és elhelyezi a falújságon, mely nagyon kedves látvány az arra haladóknak.

Két alkalommal is köszönthettünk amerikai, ill. kanadai unitárius csoportot templomunkban, ilyenkor az istentisztelet kétnyelvű volt. Örömeiket fejezték ki, hálaikat tolmácsolták a szíves fogadtatás, az agapé és az egyéb tájékoztatások miatt. Főleg a második csoportot

kell megemlíteni, mely egy 24 tagú kanadai zarándok csoport volt. Ők az istentisztelet után találkozhattak a Magyarországi Unitárius Egyház elnökségével és a Budapesti Egyházközség elöljáróságával, valamint a hívekkel is személyesen a gyülekezeti teremben. Ezután országjárásra indultak, felkeresték a vidéki egyházközségeket is, **Kászoni** tiszteletes úr végig kísérte őket útjukon. Vezetőjük **Gretchen Thomas** még tovább is itt időzött Budapesten, részt vett az őszi hálaadó istentiszteleten, sőt úrvacsorát is osztott.

Az őszi hálaadó istentisztelet rendhagyó volt, a hagyományoktól eltérően itt nálunk is 10 órakor kezdődött. Oka az volt, hogy istentiszteletünket a Kossuth rádió egyenes adásban közvetítette. A remek szervezésnek megfelelően ebben az időben is teljesen megtelt templomunk, híveink és az egész ország hallgatósága felemelő prédikációban részesülhetett Kászoni tiszteletes úr szavaiból.

Az október 3-i istentisztelet után is gyönyörű élményben volt részünk. Koncertet adott a XVII. ker. *Hősök-terei Általános Iskola* ének- és zenetagozatának kórusa, valamint a *Kolozsvári Unitárius Líceum* vegyes kórusa. Sok szép dalt, népdalt és zsoltárfeldolgozásokat hallhattunk. A két énekkar között már régebbi a kapcsolat az együtténeklés csere-vendéglátás keretében. A műsor után a gyülekezeti teremben szeretetvendégség volt.

A hívek számára sokáig felejthetetlen lesz, amikor is szintén az istentisztelet keretében **Tokos Zoltán** gitárművész nagyon szép gitárműveket adott elő, főként Bartók-feldolgozásokat. Tokos Zoltán, világjáró, nagy tudású testvérünk, aki egyben a debreceni egyetem gitár

tanszakának is vezető tanára, szívesen van velünk, köszönjük az élményt.

Október 9-én 17 órai kezdettel megtartottuk az első őszi szeretetvendégséget, melyen olyan nagyszámú volt a hívek jelenléte, hogy a gyülekezeti terem zsúfoltsága miatt a mellette lévő kistermet is ki kellett nyitni. Az áhítatot Kászoni tiszteletes úrtól hallottuk. Utána pedig „*Maradnak az igazak*” címmel, Wass Albertre emlékeztető irodalmi műsort élvezhetett a gyülekezet. A műsort **Simó József** állította össze, rajta kívül részt vett, **Dr. Bardócz András**, **Bödöcs Pál**, **Gyimesi Tamás**, népdalokat énekelt – gyönyörűen – **Szikora Réka**, a műsort mezősegi és székelyföldi táncok bemutatása zárta. Köszönjük. A vacsorát és fánkot **Brock Margit**nak és családjának köszönhetjük, nagyon finom volt. Feltétlen meg kell említeni a szép, művészi meghívót. Kézbe véve megállapíthattuk, hogy ez a gyönyörű kiad-

vány méltán példázza az egyházközségben folyó igényes munkát. A meghívó aktuális részén túl tájékoztatást kaptunk belőle az 1999–2000. év szeretetvendégségeinek rendezvénytervezetéről is.

Az október 10-i istentiszteleten a tiszteletes úr prédikációja az Aradon 150 éve kivégzett honvéd tábornokról szólt. A megrázóan szép beszéd egyenként sorra vette a kivégzés előtti percek-

ben való nemes viselkedésüket és hőstetteiket. Különösen szép ünneppé vált ezáltal az istentisztelet.

Utána **Orbókné Szent-Iványi Ilona** főjegyző asszony keresztelte meg **Boncza Zoltán** 8 hónapos ifjú legénykét, váljék jó unitáriussá. Nagy örömmel mondhatjuk el, hogy rendezvényeinken a főjegyző asszony számos alkalommal részt vesz, örülünk jelenlétének.

A felsoroltakon kívül hozzátartozik egyházközségünk életéhez, hogy keresztelünk, sajnos temetünk is, és Kászoni tiszteletes úr az estét ráfordítva családlátogatást végez, illetve betegeket látogat.

Írjunk még arról is, hogy a régi hagyományoknak megfelelően október 11-én megkezdődtek a bibliaköri foglalkozások is, melyekre szeretettel várjuk híveinket, kéthetente hétfőn délután 17 órai kezdettel.

Emlékeztetül néhány információ: hitoktatás 4 éves kortól, minden vasárnap 11 órakor. Konfirmálók előkészítése: jelentkezés Kászoni tiszteletes úrnál, érdeklődni a lelkesítő irodában személyesen, vagy a 311-3094-es telefonszámon lehet.

Híveinket továbbra is szeretettel várjuk. Isten áldása legyen a gyülekezeten.

Aradi Ferencné

Teológiai Konferencia

Kolozsvár 1999. november 12-13.

Dr. Sztankóczy Zoltán és a MUE Teológiai Intézetének kezdeményezésére indultak el 6 évvel ezelőtt Budapesten a „Korunk Unitarizmusa” c. teológiai konferenciák, erdélyi teológiai tanárok, lelkészek és magyarországi lelkészek és világi teológusok előadásaival és részvételével.

Az évek során felmerült, hogy időnként ezt a rendezvényt Kolozsvárra kellene megtartani, a helyiek nagyobb részvételével.

Így az 1998-as konferencia bezárása során **dr. Szabó Árpád**, kolozsvári püspök meghívta az érdeklődőket Kolozsvárra.

Az erdélyi egyház 1999. november 12-13. napjaira tűzte ki a kolozsvári teológiai konferenciát.

Kovács Sándor teológiai tanár áhítata után, **dr. Szabó Árpád** püspök nyitotta meg a konferenciát, majd három előadás következett a vendéglátók részéről. **Székely Miklós** esperes: *Az istentisztelet hitelvi és liturgiai követelményei* címen; **dr. Szabó Árpád** püspök: *Az imádság vallás-életképzési alapjai* címen; majd **dr. Rezi Elek** főjegyző: *Az imádság hitelvi alapjai* címen tartottak előadásokat.

Az est során a kolozsvári Unitárius Kollégium diákjai, Dávid Ferenc halálának 420. évfordulója alkalmából, felemelő emlékműsort adtak.

Másnap délelőtt következtek a magyarországi előadók. **Dr. Sztankóczy Zoltán**: *A kereszténység tartalma és formája az Újszövetségben* címen; **Kászoni József** budapesti lelkész: *Bevezető tanulmány a történeti Jézus kutatás legújabb lehetőségeiről, eredményeiről* címen; **Orbókné Szent-Iványi Ilona** budapesti főjegyző: *A Process (folyamat) teológiai Jézus képe* címen tartottak tartalmas előadásokat.

Az előadásokat megbeszélés, vita követte.

Örömkre szolgált, hogy az egyházi vezetők, teológiai tanárok, esperesek, lelkészek mellett, az unitárius teológiai hallgatók is mind nagyon aktívan vettek részt a konferencián.

Egyházunk hivatalos delegációja a három előadón kívül még **Rázmány Csaba** és **Nyitrai Levente** lelkészekből állott. Hazai résztvevőként jelen voltak **Kászoni-Kövendi Mária** és **Felhős Szabolcs** testvéreink.

Kedves, maradandó élményt nyújtó színfoltja volt az erdélyi tartózkodásnak, amikor is a Dávid Ferenc emlékvasárnapon, **Farkas Dénes** lelkész szeretettel hívására, a magyarországi delegáció Kolozson ünnepelt a falu unitárius híveivel, Orbókné Szent-Iványi Ilona szószéken imádkozott, Kászoni József és dr. Sztankóczy Zoltán beszédet, köszöntőt mondott a gyülekezetnek.

(sz. i.)

Szertartások Pestszentlőrincen 1999. évben

Keresztelés:

Fodor Szabolcs Zoltán
Muránszki Csilla

TAMÁS

Kolozsvári András
Richter Márta Katalin

ROLAND

E. Kovács Sándor
Firtos Katalin

ZSÓFIA

Dr. Inceffy Zsolt
Gyökerez Gyöngyi

GERGELY-ZSOLT

Szigethi László
Molnár Erzsébet

JUDIT

Lengyel György
Kovács Réka

ZOLTÁN

Vajda Zsolt
Asztalos Edit

HANNA

Fodor Zoltán
Fodor Zoltánné

ANIKÓ

Fodor Zoltán
Petrovai Anna

ADÉL

Paul W. A. Belermann
Rázmány Judit

AMMY DEE ROSE

László Dániel
Brudi Irén Hajnal

TAMÁS

Simó Béla
Belényesi Melinda

GERGELY-BÉLA

Karácsony Mihály
Belényesi Melinda

MELINDA

Belényesi
felnőttkeresztelés

MELINDA

Káta László
Pálfalvi Katalin

BARBARA

Káta László
Pálfalvi Katalin

REBEKA

Bognár József
Káta Katalin

ALEXANDRA

Bognár József
Káta Katalin

KATALIN

Konfirmáció: (1999. május 16.)

Császár Andrea, Császár Tímea, Ifj. Gergely Felicián

Esketés:

Egyházközségünkben 1999. során senki nem igényelt esketési szertartást!

Halottaink:

Zoltán Gyula (86)

Fellegi Péterné
Zabóai Alexandra (49)

Kálmán Andrásné
Gyulai Ilona (85)

Varga Julianna (95)

Dr. Kaszai Csaba (52)

Balogh Miklós (78)

Györfly Balázs (83)

Tomán Zoltán (81)

Sas Sándorné

Szentgyörgyi Ida (78)

Ürmösi Gyula esperes (94)

Urbán Ferencné

Deák Edit (79)

özv. Peisch Kálmánné

Ámon Olga (63)

Erdős István (46)

Tövissi József (83)

özv. Paskó Pálné
Szél Ráchel (78)

Elekes Balázs (84)

A gondviselő Isten gazdag áldása legyen megkeresztelt drága gyermekeinken, hogy növekedhessenek testben és lélekben, Isten és emberek iránti kedvességben.

A megkonfirmáltak kik bizonyosságot tettek Isten és a gyülekezet előtt unitárius hitükről és meggyőződésükről, tartsák magasra hitük zászlaját, azt a zászlót, mely 431 éve bátran hirdeti Egy Istenünk iránt érzett hithűségünket.

Elhalt drága testvéreinknek adjon gondviselő Istenünk csendes pihenést az édes anyaföld rögei között, lelküknek megnyugvást, szeretteiknek vigasztalódást.

Neked pedig Unitárius Testvérem, magyarok és más nemzetiségűek azt kívánom, hogy:

... legyen előtted mindig jól kitaposott út,

fújjon mindig hátad mögül a szél,

az eső puhán essen földjeidre,

a nap melegen süsse arcodat,

és amíg újra találkozunk hordozzon tenyerén az Isten...

Rázmány Csaba

A Dávid Ferenc Egylet hírei

A Dávid Ferenc Egylet október 24-én megtartotta első őszi műsoros estjét Nagy Ignác utcai templomunkban.

Egyletünk örömmel vállalta, hogy ez alkalommal lehetőséget nyújtson egyházközségünk ifjúsági csoportjának a bemutatkozásra. Így a szervezés, műsorösszeállítás munkája **Miklósi-Vári Katalin** lelkészünk vezetésével az ifjúsági egylet, a „Kuckó” tagjaira hárult.

Miklósi Vári Katalin áhítatának alap gondolata az 1956-os forradalom történelmi jelentőségéhez kapcsolódott. Azokhoz a fiatalokhoz szólt, akik az eseményeket már csak emlékezésekből, olvasmányaikból, esetleg utóhatásaiból ismerik vagy félreismerik.

Az est erdélyi vendége **Solymosi Zsolt** teológiai hallgató, az erdélyi Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet (ODFIE) alelnöke volt.

Érdekfeszítő előadásából megismerhettük azt a fáradságot nem kímélő munkát, amelyet az egyházközségek fiataljai összefogására, hitbeli megerősödésére, értelmes feladatok és tartalmas szórakozása érdekében a szervezet tagjai kifejtene. Őszintén reméljük, hogy az erdélyi unitárius fiatalok – megújult erkölcsi értékek birtokában – szilárd építőkövei lesznek egyházunknak és az erdélyi magyar társadalomnak. További munkájukhoz Isten áldását kérjük.

A műsoros est zenei élményét a fiatal, tehetséges **Vadady Virág** orgonajátéka nyújtotta. Mély átéléssel és figyelemre méltó játéktudással szólaltatta meg Pachebel: Ciacona in f-moll és Sulyok Imre: Könyörgés című művét.

A budapesti egyházközség ifjúsági színjátszó csoportja érdekes előadással örvendeztette meg a hallgatóságot. Egy 1495 körül Angliában keletkezett, „Akárki” című, úgynevezett „moralitás”-t mutattak be.

A misztériumjáték előadása bepillantást engedett a középkor emberének világképét, gondolkodását, érzelmi életét, cselekedeteit irányító, mozgató hitbeli világába. A széles körben ismert legendák, a templomok freskó- és szoborábrázolásai erényekről, bűnökről, ördögi megkísértésekről szólnak. A hívek számára mindezek kézzelfogható valóságot jelentettek akkor. Így tehát a halál utáni elszámoltatás és bűnhődés rettetete áthatotta az emberi lelkeket. A bemutatott moralitás figyelmeztetés hangzó voltunkra, meg arra, hogy nem mindegy milyen erkölcsi követelmények szerint él az ember.

Színjátszóink szépen megkomponált jelenetekkel, a mondandót kidomborító zenei aláfestéssel és tánclelekkel, a műfaj megkívánta sallangmentes előadással érzékeltették a játék morális tanítását.

A bemutatott „Akárki” az eredeti mű átdolgozása. Ez a beavatkozás szükséges volt, mert a teljes szöveg helyenként olyan felfogást is közvetít, amit a mi unitárius hitünk nem fogadhat el, de a mondandót összességében, erkölcsi célzatában keresztény kultúránk közös örökségének tekintjük.

Az átdolgozás, betanítás és rendezés **Miklósi-Vári Katalin**, fiatal lelkészünk érdeme.

Produkciójukkal idén nyáron részt vettek az Erdélyben évenként megrendezett unitárius egyházközségek fiatal színjátszóinak fesztiválján, és munkájuk elismeréseként a „Hitünk” különdíjban részesültek.

Gratulálunk a szép teljesítményhez, és reméljük, hogy a kezdeti elismerés ennek a közösséget formáló munkának a megizmosodását eredményezi majd a jövőben.

Rendezvényünk egyletünk elnökének, **Dr. Nyiredy Szabolcs**nak méltató szavaival és gyülekezeti énekkel zárult.

Lőrinczné Kelemen Ildikó

Hírek

A MUE 1998. október 29-én, 126/998. sz. leiratában küldte meg az egyházközségek lelkészeinek az ACCORDIA Kiadó pályázatát, melynek értelmében – felekezet-től függetlenül – pályázni lehet „Vallomások” témakörben olyan munkákkal, melyek teológus professzorok és írószövetségi tagok elbírálása után egy antológia tartalmát képeznék.

A pályázati felhívásra két unitárius munka küldetett be. **Kelemen Miklós** Duna-Tiszamenti szórványlelkész „Unitáriusok a XVI. század magyar irodalmában” és **Balácsi László** füzesgyarmati lelkész „Az Isten-kereső láрма” című egyházi beszéde. A bíráló bizottság mindkettőt alkalmasnak ítélte a „Jel+Ige” címet viselő antológiában való közlésre – s ez ma már az érdeklődők könyvespolcát díszítheti.

A könyv értéke – írja a kiadó – a tartalom sokszínűségében rejlik. Nagy ereje, hogy mindenkit megszólít „akinek van füle a hallásra”.

Kapható a budapesti Írók Boltjában és az egyházi könyvesboltokban (ára 780 Ft).

(szerk.)

Dávid Ferenc halálának 420. évfordulóján megemlékezést tartott az Unitárius Ifjúsági Kör. A XI. kerületi emléktáblánál áhítatot tartott **Miklósi-Vári Katalin**. Az ünnephez valóban méltó koszorút **Vadady Barbara** készítette.

**A Magyarországi Unitárius Egyház és a
Budapesti Unitárius Egyházközség Nagy Ignác utcai gyülekezete
közös millenniumi rendezvényei 2000. január és március között**

Január 16-án (vasárnap) de. 11 órai kezdettel ünnepi istentisztelet keretében emlékezünk meg a *Vízkereszt* országgyűlésről, amelyet 1568. január 6-13. között tartottak Tordán, ahol 432 évvel ezelőtt kimondták a lelkiismereti és vallásszabadság törvényét, és amelytől számítjuk az Unitárius Egyház fennállását.

11 órától alkalmi ünnepi istentiszteletet tartunk, majd előadásra kerül sor. Meghívottunk **Dr. Balázs Mihály**, a szegedi JATE Régi Magyar Irodalom Tanszékének professzora, aki **Európai humanizmus – erdélyi reformáció** címen tart előadást.

Istentiszteletünkön közreműködik a budapesti *Hősök tere-i Általános és Zenetagozatú Iskola* vegyeskórusa, **Princz Egonné** karnagy vezetésével.

Kónya István lantművész 16–17. századi lantműveket ad elő.

Istentiszteletet követően a gyülekezeti teremben kerül sor **Pataky Etelka** emlékkiállítására, születésének 102. évfordulója alkalmából.

Rendezvényünket szeretetvendégséggel zárjuk, melyet a gyülekezeti teremben tartunk.

*

Február 5-én, szombaton du. 5 órai kezdettel kerül sor a Budapesti Unitárius Egyházközség, a Magyarországi Unitárius Egyház, a Szent László Akadémia és a Püski Kiadó rendezésében a **Balázs Ferenc**-emlékestre és könyvbe-

mutatóra, melyet a Nagy Ignác utcai templomban tartunk. Ennek keretében kerül sor a Püski Kiadónál megjelent **Balázs Ferenc** kötet bemutatójára (Bejárom a kerek világot, Rög alatt).

Közreműködnek:

– **Kászoni József** lelkész, aki **Balázs Ferencné** sz. Christine Morgan könyvét *„Alabaster Village”* (Alabástrom falva) ismerteti;

– **Beke György** író, „Bejárom a kerek világot” és a „Rög alatt” című munkákat mutatja be;

– **Nahini Péter** Az ismeretlen Balázs Ferenc-ről beszél;

– **Medvigy Endre**, **Balázs Ferenc és az erdélyi Tizenegyek** címen tart előadást;

– valamint **Mackó Mária** népdalénekes és **Szabó András** előadóművészeket hallgathatjuk.

A Balázs Ferenc-könyv megvásárolható lesz az előadás alkalmából.

*

Szintén a Budapesti Unitárius Egyházközség és a Magyarországi Unitárius Egyház rendezésében kerül sor szeretetvendégséggel és képműveléssel egybekötve az **„Erdélyi reformáció az irodalomban”** című előadásra. Az est meghívottja **Lászlóffy Aladár** Kossuth díjas író. Ezt követően tartjuk **Szency Zoltán** képművész képművelését a gyülekezeti teremben, amelyet szeretetvendégség követ.

KÖZLEMÉNY

Tisztelt Adományozók!

Tájékoztatjuk Önöket, hogy az 1998. évben felajánlott „személyi jövedelemadó” 1%-ára befolyt összeget szeretetszolgálati és karitatív tevékenység megvalósítása céljából egyenlő arányban osztottuk fel a Kuratórium döntése szerint:

- a Budapesti Unitárius Egyházközség (Nagy Ignác u. 2–4.),
- a Budapesti Unitárius Egyházközség (Högyes Endre u. 3.),
- a Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség.

Rázmány Csaba
elnök sk.

- a Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség,
- a Kocsordi Unitárius Egyházközség,
- a Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség
- és a Győri Unitárius Egyházközség között.

A támogatás összegét, 120–120 ezer forintot, pályázat útján lehetett elnyerni.

Gergely Felicián
titkár sk.

Tanácskozás

A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, az Anyanyelvi Konferencia 1999. november 11-én tartott tanácskozásának témája: *„Egyház és anyanyelvhasználat”*. Nyelvészek, lelkészek, irodalmárok vitatták meg anyanyelvünk sorsát és állapotát, és ebben a történelmi egyházak mindenkori felelősségét és szerepét.

Egyházunkból **Orbókné Szent-Iványi Ilonát** és **Miklósi Vári Katalint** kérték fel előadásra, hozzászólásra. Mivel épp ezekben a napokban zajlott a kolozsvári Teológiai Konferencia, a főjegyző asszony ott jelent meg.

Pomogáts Béla és **Beke György** megnyitóját követően **Dr. Harmati Béla** az Evangélikus Egyház püspökének előadása

indította el a tanácskozást, amely **Dr. Hafenscher Károly**, **Tóth Sándor**, **Dr. Fekete Csaba**, **Berki Feriz** előadásaival folytatódott, mindvégig **Komlós Attila** elnöklésével.

A délutáni megbeszélések rendjén **Dr. Erdélyi Géza**, a szlovákiai Református Egyház püspöke, **Dr. Juhász Tamás** és **Jakabffy Tamás** beszélt a nemzeti önazonosság és az egyház összefonódott szerepéről. Ebben a részben tartotta meg **Miklósi Vári Katalin** kiselőadását, *Liturgia és nyelvhasználat* címmel. Ezt hosszas és tartalmas megbeszélés követte, és az Anyanyelvi Konferencia zárónyilatkozata rekesztette be. A konferencia igen izgalmas kérdéseket vetett fel, melyeket jó volna minél többször ilyen széles körben vitatni. Az elhangzottak

anyagát a *Nyelvünk és Kultúránk* című lap közlésezi, reméljük mindezek továbbgondolása érdekében. Hisz legnagyobb kincseinket, a nyelvünket és hitünket nemcsak őrizni kell, de egymást erősítve léphetünk tovább egy olyan nyelv megszólaltatásához, mely tisztán szól és alkalmas az újszerű, de értékes tartalom közvetítésére.

Szomorúan tudatjuk híveinkkel és mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy nagytiszteletű **Szász Jánosné sz. Sepitkó Éva** 1999. november 30-án, életének 53. évében, rövid szenvedés után elhunyt.